И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик
университетинин теология кафедрасы

А д е п –Ахлак китеби

Жогорку жана диний окуу жайларда
окуу куралы катары пайдалануу үчүн даярдалган.

Бишкек- 2017

УДК 000.00

ББК 00.0

С 00

Автордук жамаат:

Саясий илимдеринин кандидаты, доцент Канаев Алмасбек Бектурганович

Каир шаарындагы «Аль Азхар» университетинин бүтүрүүчүсү Пазылов Кадырбек Акжолович

Редактор: филология илимдеринин кандидаты, профессордун милдетин аткаруучу Абдыкалыкова Айсулуу Айтыкуловна.

ISBN 000-0000-00-000-0

Колуңуздардагы басылма ар бир мусулман баласы билүүгө тийиш болгон адеп-ахлак маселелерин камтыйт. Китептеги күнүмдүк зарыл адептер Куран аяттары жана ишенимдүү хадистерден алынган.

Китеп жогорку жана диний окуу жайларда окуу куралы катары пайдалануу үчүн жана жалпы окурман чөйрөсүнө арналат.

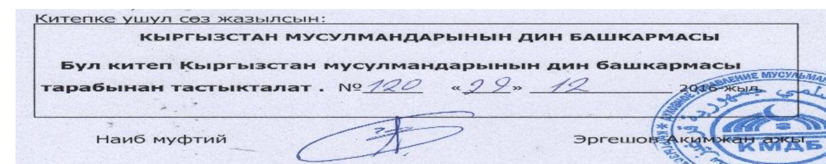
Китепке ушул сөз жазылсын:

КЫРГЫЗСТАН МУСУЛМАНДАРЫНЫН ДИН БАШКАРМАСЫ

Бул китеп Кыргызстан мусулмандарынын дин башкармасы тарабынан тастыкталат . №120 «29» 12 2016-жыл.

Наиб муфтий Эргешов Акимжан ажы

КМДБ

УДК 000.00 **ISBN 000-0000-00-000-0**

ББК 00.0 **С 00000000000-00**

Урматтуу окурмандар!

Колуңуздардагы бул китепче, өзүн адептүү алып жүрүүнү каалаган ар бир мусулман үчүн зарыл эмгек десем жаңылышпайм. Адептүүлүк адамдагы асыл-сапаттардын бири. Динибизде да адептүүлүктүн даражасы жогору баалангандыктан, пайгамбарыбыз (Алланын саламы салаваты болсун) ага көңүл буруп, сахабаларын ушуга тарбиялаган. Албетте пайгамбарыбыздын (Алланын саламы салаваты болсун) адеп-ахлак тууралуу айткан хадистери бир гана сахабаларына эмес, жалпы мусулман үммөтүнө, анын ичинде бизге да тиешелүү экени маалым. “**Силердин эң жакшыңар – кулк-мүнөзү жакшыларыңар**”, - деген бир эле хадистен, адам үчүн мүнөздүн жакшылыгы канчалык зарыл экенин баамдоого болот. Элибизде да “**Адеби жок жигит – ооздугу жок ат сымал**” деген сыяктуу сөздөр айтылып, адебин сактабаган адамды жек көрүп келишкен. Ошондуктан адеп-ахлакты баалай билген адамдар балдарына ар бир ишти адеби менен аткарууну үйрөтүшкөн. Ата-эненин алдында, өзүнөн улуулардын жана кичүүлөрдүн жанында, конок келгенде ж.б. учурларда өзүн кантип алып жүрүүнү балдардын кулагына куюшкан. Ислам дининде да ар бир иштин адеби кылдаттык менен такталып, белгиленген. Жаратуучубуз менен болгон адептен тартып, пенденин өзү менен болгон адебине чейин баары толук айтылган. Ата-бабаларыбыз диний адептерди нукура улуттун өзүнө тиешелүү баалуулуктарына камыр-жумур аралаштырып, натыйжада адеп-ахлактуулукка тарбиялоонун туу чокусуна жете алышкан. Тилекке каршы, кийинки мезгилде балдарды адептүүлүккө тарбиялоонун маңызын жоготуп алдык. Балдарыбыз билүүсү өтө зарыл болгон жөнөкөй адептерди да билбей калды...

Ушундай мезгилде жарык көргөн колуңуздардагы бул китепче балдарга гана эмес, жалпы эле мусулман журтчулугуна адеп тууралуу азыноолак болсо да маалымат берет деп ишенем.

Китепти ыйман сабактарында, диний окуу жайларда кошумча окуу куралы катары пайдаланса болот. Ошондой эле ар бир ишти адеби менен аткарууну көздөгөн жалпы окурмандар бул китепти пайдаланууга ылайыктуу.

Алла Таала, китепти даярдап жана басып чыгарган адамдардын ишине ийгилик берип, ушундай пайдалуу иштерди улантуусуна жол ачсын.

КМДБнын Азирети Муфтийи **Максатбек ажы Токтомушев**

Урматтуу окурмандар!

Исламда адамдын адеби өтө жогору бааланат. Пайгамбарыбыз «Алланын саламы салаваты болсун» адеп-ахлактуу мусулмандарды адамдардын эң жакшысы деп баалаган. Ошон үчүн ар бир иштин адебин белгилеп, толук айтып жеткирген жана өзү иш жүзүндө көрсөткөн. Ал эми пайгамбарыбызды (ага Алланын салам-салаваты болсун) кезегинде Алла Таала Өзү тарбиялап, анын көркөм кулк-мүнөзүн адеп-ахлактуулуктун туу чокусуна жеткирген.

Муну Алла Тааланын пайгамбарыбызга «Алланын саламы салаваты болсун» кайрылып: **"Сен эң сонун кулк-мүнөздүн ээсисиң"** деген сөзүнөн даана байкасак болот.

Алла Таала жана пайгамбарыбыз «Алланын саламы салаваты болсун» тарабынан айтылган адептер тууралуу дин аалымдары көптөгөн китептерди жазып келүүдө. Колуңуздардагы бул китепче да адеп-ахлактуулукка тарбиялоочу китептердин бири болуп саналат. Өзүн жана келечек урпактарын адептүү тарбиялоону каалаган ар бир мусулман бул китепти алгачкы булак катары колдонсо болот. Аят жана хадистерден топтолгон бул китеп сиздерди кайдыгер калтырбайт деп ишенем. Китеп жалпы окурмандарга пайдалуу болуусун каалап урматыңыздар менен.

Чубак ажы Жалилов

Кириш сөз

 Оболу, Жараткан Аллага эсепсиз мактоо, пайгамбарыбыз Мухаммадга салам жана салаваттар айтылсын.

Элибизде "**Адеби жок адам – ооздугу жок атка окшош**" деген накыл бар. Эзелтен эле элибиз адептүүлүктү жогору балап, ага терең маани берип келген. Тарбиянын башаты ушундан башталып, үй-бүлөдө ата адебин ата, эне адебин эне, бала адебин бала сактаган. Карынын өзүнө тиешелүү, жаштын өзүнө тиешелүү адеби болгон. Адеп сактабаган жаштын атасына сөз тийсе, адептүүнүн атасы алкыш алган. Сөзгө калбасын үчүн ата-эне баланы адептүү тарбиялоого тырышкан. Адептүү өскөн баланын кулк-мүнөзү жакшы болуп, эл ичинде мактоого татыктуу болгон. Адеп менен жакшы кулк-мүнөз адамды көркүнө чыгарары бышык. Ошондуктан, "**Жигиттин көркү өңүндө эмес, адебинде**" деп айтылган.

Динибизде да адеп-ахлактын орду чоң. Пайгамбарыбыздын (Алланын саламы салаваты болсун): **"Алланын эң сүйүктүү пенделери – кулк-мүнөзү жакшылары[1]"** деген хадисинен муну даана байкасак болот. Шариятта да ар бир адамдын өзүнө тиешелүү адеби бар. Мунун негизи Куран жана хадистерде так, даана айтылган. Мусулман баласы бул адептерди сактай билсе, бул дүйнөдөгү жашоосу жеңил, бактылуу болуу менен бирге акыретте да сооп-сыйлыктарга ээ болот. А эгер адептерди сактай албаса, жашоосу жарыбайт, акырети да кооптуу. Анткени, диндеги адептердин көбү Алла Таала жана пайгамбар тарабынан буйрулган. Алла менен пайгамбардын буйругун аткарбаган адам эртедир-кечтир өкүнөрү белгилүү. Ошон үчүн

[1] Хаким жана Табарааний риваяты

бул адептерди билүү жана ишке ашыруу ар бир мусулманга зарыл.

Диндеги адеп-ахлак тууралуу дин аалымдары өтө көп китептерди жазган. Куран аяттарын жана хадистерди булак кылып жазылган мындай китептер биздин кыргыз тилибизде да жарык көргөн. Бирок, бул китептер жарык көргөн учурда элибиз динге жаңындан баш багып, дин түшүнүгү тайкыраак болгондуктан, которулган китептер окурмандардын деңгээлине жараша кыска-нуска болуп, маалыматтар учкай гана берилген. Азыр эми, Кудайга шүгүр, элибиз динди түшүнүп, тереңирээк маалымат алууга кызыга баштады. Ушуну эске алуу менен колуңуздардагы китепти даярдоону эп көрдүк.

Албетте, бул китеп адеп-ахлак тууралуу жеткиликтүү, толук жазылган китеп деп айта албайбыз. Тайыз илим, чолок акыл менен жазылган бул китептен адеп-ахлак тууралуу учкай гана маалымат ала аласыздар деген ишеничтебиз. Кудай буйруса, кийинки басылышында, жогун толуктап, кемчилигин оңдоп кайрадан сунуш кылабыз деген үмүт бар. Китепти колуна алып, алгачкы барагына көз чаптырган ар бир окурманга бейпил жашоону, көркөм мүнөздү жана ажайып адептүүлүктү каалайбыз.

Авторлордон

الكتاب الأول: الآداب

Биринчи китеп:

А д е п т е р

1. Алла Таала менен болгон адеп

Алла Таала бүткүл ааламдын жана андагы бардык жандуу-жансыз жаратылыштын жалгыз, теңдеши жок Раббысы. Алла Таала жалгыз. Ал эч кимге жана эч нерсеге муктаж эмес, Тескерисинче, жаралгандын баары Ага муктаж. Ал өзү төрөлгөн эмес. Ал төрөгөн да төрөткөн да эмес. Ага эч ким теңдеш боло албайт. Демек, Алла Таала менен Анын пенделеринин ортосунда ылайыктуу адеп болууга тийиш.

Ошондуктан биз - пенделерден төмөнкү адептер талап кылынат:

1. Мусулман пенденин Алла Таалага чын дилинен берилип ыклас менен ибадат кылуусу.

قال تعالى :﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ﴾ (البينة:5)

Алла Таала айтты: «*Алар жалгыз Аллага чын ыкластан (жүрөктөн) берилип, туура динде болгон (Исламдан кыйшайбаган) абалда ибадат кылууга, намазды толук аткарууга жана зекетти берүүгө буйрулушкан эле. Мына ушул гана Туура Дин*». (Баййина: 5)

2. Мусулман пенденин Алла Тааланын буйруктарын аткарып, кайтарган нерселеринен тыйылуусу.

قال الله تعالى واصفاً عباده المؤمنين :﴿وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ (البقرة: 285)

Алла Таала ыймандуу пенделерин сыпаттап мындай деген: “*Уктук да моюн сундук.* Оо, биздин Раббыбыз! *Күнөөлөрүбүздү кечиришиңди сурайбыз жана Өзүңө гана кайтабыз» - деп айтышты”*. (Бакара: 285)

3. Пенденин Алладан коркуп, өзүн төмөн алып, баш ийүүсү. Өзгөчө, намаз учурунда. Анткени, ал Алла Таала менен пенденин ортосундагы байланыш.

قال تعالى :﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ (المؤمنون: 1-2)

Алла Таала айтты: «*Чынында эле, ыймандуулар ийгиликке жетишти. Алар намаздарында коркуу (жана үмүт менен) турушат*». (Момундар:1-2)

4. Алла Тааланын берген неъматтарына[2] шүгүр кылуу.

Мусулман пенде Алла Тааланын берген сан жеткис жакшылыктарына тил менен Ага мактоолорду айтып ыраазычылык билдирип, денеси менен ибадат кылып, Ага шүгүр кылат.

قال تعالى :﴿وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ﴾ (النحل: 53)

Алла Таала айтты: «*Силерде болгон (көрүнгөн жана көрүнбөгөн неъматтардын (жакшылыктардын) бардыгы Жалгыз Алла Тааладан. Ошондой эле, качан силерге (бирээр) балээ келсе да, жалгыз Ага гана үнүңөрдү бийик көтөрүп жалбарасыңар*» (Нахл: 53)

5. Бардык нерселер Алла Тааланын буйругу - өкүмү алдын ала белгилөөсү тагдыры боюнча болооруна моюн сунуп, ага ыраазы болуу. Анткени, адам баласы жана ал ээ болгон нерселердин бардыгы Алла Тааланын мүлкү болгондуктан, аларды даанышмандык менен каалаганындай жумшайт.

Мына ошондуктан мусулман адам берилген жакшылыктарга шүгүр кылып, кыйынчылыктарга сабыр кылат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ» (مسلم: 2999)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Момундун иш(тер)и таң калыштуу, чындыгында анын бардык абалы жакшы бул бир гана момунга. Эгер ага кубаныч жетсе, шүгүр кылат бул*

[2] Неъмат – жакшылыктын бардык түрү

ал үчүн жакшы, а эгер ага зыян жетсе, сабыр кылат ага бул да жакшы”. (Муслим: 2999)

6. Алла Тааладан уялуу.

Пенде менен Алла Тааланын ортосундагы уялуу төмөнкүчө болот: Алла Таала пенденин Ага (Аллага) каршы болуусун жана Ага күнөөкөр болуусун көрүү коркунучу астында пенде Алла Тааладан уялат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ: «اسْتَحْيُوا مِنْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَقَّ الْحَيَاءِ قَالَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَسْتَحِي وَالْحَمْدُ لِلَّهِ قَالَ لَيْسَ ذَلِكَ وَلَكِنْ مَنْ اسْتَحَى مِنْ اللَّهِ حَقَّ الْحَيَاءِ فَلْيَحْفَظْ الرَّأْسَ وَمَا حَوَى وَلْيَحْفَظْ الْبَطْنَ وَمَا وَعَى وَلْيَذْكُرْ الْمَوْتَ وَالْبِلَى وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ تَرَكَ زِينَةَ الدُّنْيَا فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ اسْتَحْيَا مِنْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَقَّ الْحَيَاءِ» (رواه الترمذي: 2548)

Күндөрдүн биринде Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: “*Алла Тааладан чыныгы уялуу менен уялгыла!”. Айтышты: “Оо, Алланын пайгамбары Аллага мактоо-шүгүрлөр болсун! Албетте, биз уялабыз”. Айтты: “Ал уялуу максат эмес, а бирок чыныгы уялуу башты жана анда жайгашкан мүчөлөрдү (тил, көз, кулак ж.б.у.с. мүчөлөрдү) арамдан сактоо, курсакты (арам жегенден) жана анын айланасындагы мүчөлөрдү (күнөө ишке иштетүүдөн) сактоо, өлүмдү жана кабырда (мүрзөдө) чирип калган сөөккө айланууну эстөө. Кимде-ким, Акыретти кааласа, анда ал бул дүйнө кооздугун таштайт (берилбейт). Кимде-ким, мына ушулардын баарын аткарса, анда ал анык Алла Тааладан чыныгы уялуу менен уялыптыр*”. (Тирмизий: 2548)

7. Алла Тааланын ырайымынан үмүт үзбөө.

Мусулман киши канчалык чоң күнөө кылбасын Алла Тааланын ырайымынан үмүт үзбөстөн, Анын ырайымын жана кечирүүсүн үмүт кылып, Алла Таалага тообо кылып кайтат.

قال تعالى :﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ (الزمر: 53)

Алла Таала айтты: "*Оо, Мухаммад) Менин (түрдүү күнөө-бузукулук кылуу менен) өз жандарына зулумдук кылган пенделериме айткын: "Алланын ырайымынан үмүтсүз болбогула! Албетте, Алла (тообо кылгандардын бардык күнөөлөрүн кечирет. Албетте, Ал - Кечиримдүү, Ырайымдуу".*

(Зумар: 53)

2. Кураны-Карим менен болгон адеп

Кураны Карим - Алла Тааланын өз пайгамбары Мухаммадка ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ түшүргөн Сөзү. Ал Кыямат Күнүнө чейин түбөлүктүү муъжиза (керемет). Аны окуп, Алла Таалага кулчулук кылабыз. Кураны Карим мусулмандын этикат (ишеним), шарият өкүмдөрү жана кулк-мүнөзүн деги эле жашоонун бардык тармагына керектүү көрсөтмөлөрдү ала турган бирден-бир булагы болуп эсептелет. Ошондой эле ал мусулмандын эки дүйнө бактылуулугун жана урматтуулугун өз ичине камтыган ыйык Китеп.

Ошондуктан ар бир мусулман адам андагы адалды адал деп, арамды арам деп билүүсүнө кошумча Куран Каримди окуп жаткан учурда төмөнкү адептерге көңүл буруусу зарыл:

1. Ыйык Куранды же анын аяттары жазылган баракчаларды аяр сактап, ылайыктуу таза жерге коюу. Алла Тааланын Сөзүнүн улуулугу үчүн аны урматтап, мончо, ажаткана ж.б.у.с. ыплас жерлерге алып кирбөө.

قال تعالى :﴿ذَلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ (الحج: 32)

Алла Таала айтты: «(*Иш) Ушул. Эми ким Алланын (дининин сырткы) белгилерин (курмандык үчүн белек иретинде алынган айбандарды) улуктаса – бул жүрөктөрдүн такыбаалыгынан*».

(Хаж: 32)

2. Ыйык Куранды даарат менен мүмкүн болушунча кыбыланы карап, урматтап адеп менен окуу.

قال تعالى :﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ (الحج:77-79)

Алла Таала айтты: "*Албетте, ал (Куран сыйкыр же, ойлоп чыгарылган нерсе эмес, балким), сакталган Китептеги (Лавхул-Махфуздагы) Улуу Куран! Аны жалгыз даараттуу - таза кишилер гана кармашат"*. (Ваакиа: 77-79)

3. Ыйык Куранды окуур алдында Алланын ырайымынан куулган шайтандын жамандыгынан сактанып, «*Ауузу биллаахи минаш-шайтаа нир-ражиим*» - деп айтуу. Эгер сүрөөнүн башынан окуса «*Бисмиллаа хир-рахмаа нир-рахиим*» деп айтуу.

قال تعالى :« فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» (النحل: 98)

Алла Таала айтты: «*Качан Куран окууну кааласаң, анда (Алланын ырайымынан) кубаланган шайтан (азгырыгынан) Алла Тааланын коргоосун сурагын*!» (Нахл: 98)

4. Ыйык Куранды окуган кезде кичи-пейилдүүлүк, терең ой-жүгүртүү, чын жүрөктөн берилип, маанилерин жана сырларын түшүнүүгө көңүл буруп окуу.

قال تعالى :«أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا» (محمد: 24)

Алла Таала айтты: *"(Эмне болгон аларга) Куран тууралуу ой жүгүртүшпөйбү?! Же алардын жүрөктөрүндө кулпулары барбы*!?" (Мухаммад: 24)

5. Ыйык Куранды окуган кезде шашпастан, тажвид эрежеси менен окуу.

قال الله تعالى :« وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلا » (المزمل: 4)

Алла Таала айтты: «*Куранды кыраатын келтирип (шашпастан тамгаларды даана-даана чыгарып) окугун*!» (Муззаммил: 4)

قال تعالى :«لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ» (القيامة: 16-17)

Алла Таала айтты: “*Эй, Мухаммад, Куранды) тезирээк (жаттап) алуу үчүн тилиңди аны менен кыймылдатпай-шыбырабай эле койгун. Анткени аны (сенин дилиңде) жыйноо да, (тилиңде) окутуу да биздин мойнубузда”.* (Кыямат: 16-17)

6. Ыйык Куранды окууну ар дайым улантуу, жаттап алууга тырышуу, билгенин сактоо (унутпоо).

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «تَعَاهَدُوا الْقُرْآنَ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنْ الْإِبِلِ مِنْ عُقُلِهَا»

(رواه البخاري: 5033. مسلم: 791)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: “*Куранды (унутуп калбоо үчүн) көп окугула! Менин жаным Анын колунда болгон Затка ант болсун. Анын качып кетүүсү (унутулуп калуусу) тушоосунан бошошкон төөнүн качып кетүүсүнөн да катуу”*.

(Бухарий: 5033. Муслим: 791)

7. Ыйык Куранды окуган кезде жакшы үн менен окууга аракет кылуу.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا أَذِنَ اللَّهُ لِشَيْءٍ مَا أَذِنَ لِنَبِيٍّ حَسَنِ الصَّوْتِ يَتَغَنَّى بِالْقُرْآنِ يَجْهَرُ بِهِ»

(رواه البخاري:7544، ومسلم:792)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: “*Алла Таала, үнү жакшы пайгамбардын Куранды жакшы үн менен жарыя окуганын уккандай эч нерсени уккан жок”*.

(Бухарий: 7544. Муслим: 792)

8. Ыйык Куран окулган кезде, көңүл коюп, сүйлөшпөстөн угуу.

قال الله تعالى :«وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» (الأعراف: 204)

Алла Таала айтты: “(Оо, адамдар!) *Качан Куран окулганда, ага кулак салгыла жана (сүйлөшпөстөн) тынч тургула! Балким, (Алла Тааланын) ырайымына бөлөнөөрсүңөр*”. (Аъраафф: 204)

9. Сажда аяттары окулган кезде сажда кылуу. Тозок оту эскерилген орундарда, андан Алла Тааланын коргоосун суроо.

Бейиш жана анын ээлери жөнүндө эскерилген орундарда, Алла Тааладан бейишти сурап дуба кылуу.

10. Кайсы бир маселеге Ыйык Курандын аятын (арабча текстин) далил келтирүүнү кааласа, ал аятты жатка билбесе, аны арабча сөздөр менен маанисин ушул аят дегендей туюндуруп айтууга болбойт. Ошондой эле аятты күмөн менен окубоо. Анткени, ыйык Куранга анда жок нерсени кошуп коюу же кемитип коюу (бир тамга болсо да) коркунучу туулат. Куранды мааниси менен риваят кылуудан кайтарылган.

11. Куран окуган киши илиминин аздыгы себептүү, ыйык Куранды тажвид эрежеси менен окууга алы жетпесе, мүмкүнчүлүгүнүн жетишинче так окууга аракет кылуусу керек. Андай адамдарга ал аракети үчүн эки сооп берилет.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْمَاهِرُ بِالْقُرْآنِ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ وَالَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَتَتَعْتَعُ فِيهِ وَهُوَ عَلَيْهِ شَاقٌّ لَهُ أَجْرَانِ» (رواه البخاري:4937، ومسلم:798)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Куранды (жатка) чеберчилик менен окуган (адам) ардактуу, дайыма баш ийүүдө болгон элчи периштелер менен бирдей (даражада) болот. Ал эми, ким (зээнинин төмөндүгүнөн окуу, жаттоо) оор болгондугуна карабастан окуса, ага эки сооп берилет*".

(Бухарий: 4937. Муслим: 798)

12. Куранды үйрөнүү үчүн жыйналууга (топтолууга) умтулуу.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ تَعَالَى يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ» (رواه مسلم:2699)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Алла Тааланын үйлөрүнөн болгон бир үйгө (мечитке) чогулуп, Алланын китебин (Куран) окуп, бири-бирине (маани-маңызын) үйрөткөн коомго (жүрөктөрүнө) бейпилчилик түшөт. (Алла Тааланын) ырайымы ороп, периштелер курчап алат жана*

Алла Таала ал адамдарды Өзүнүн алдындагылардын (периштелердин) алдында эскерет". (Муслим: 2699)

3. Алланын элчиси менен болгон адеп

Алланын элчиси менен жакшы адепте болуу, бул Алла Тааланын мусулман пенделерине буйруган буйругу. Пайгамбарга баш ийүү Алла Таалага баш ийүү экендигин (бекемдеп) тастыктап, Алла Таала Куранда мындай деген:

قال تعالى :«مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا» (النساء: 80)

Алла Таала айтты: "*Кимде-ким пайгамбарга моюн сунса, демек, Аллага моюн сунганы. Ким баш тартса, (өзүнө гана зыян). Биз сени алардын үстүнөн кароолчу кылып жөнөткөн эмеспиз*". (Ниса:80)

Алла Таала башка бир аятта пайгамбарга ﴿Алланын саламы салаваты болсун﴾ кайрылган учурда же анын астында башкалар менен сүйлөшкөн учурда үндү анын үнүнөн бийик көтөрбөөгө жана аны урматтоого буюруп мындай деген:

قال تعالى: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ» (الحجرات:2)

Алла Таала айтты: "*Оо, ыйман келтирген пенделер! (кылган жакшы) иштериңер өзүңөр сезбеген абалыңарда жок болуп калбастыгы үчүн силер (пайгамбар менен сүйлөшкөн учурларыңарда), үнүңөрдү пайгамбардын үнүнөн жогору көтөрбөгүлө жана бири-бириңерге кыйкырып сүйлөгөндөй ага кыйкырып сүйлөбөгүлө*!" (Хужурат: 2)

Алланын элчиси менен болгон адептин кээ бирлерин айта кетсек:

1.Мусулман адамдын ичинде да, сыртында да пайгамбардын ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ сүннөтүн бекем кармап, анын буйруктарын аткаруусу жана ал кайтарган нерселерден тыйылуусу.

قال تعالى :«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ» (محمد: 33)

Алла Таала айтты: «*Оо, ыйман келтирген пенделер! Аллага моюн сунгула! Пайгамбарга моюн сунгула! Жана (Аллага шерик кошуу, рия жана күнөө кылуу менен) амалыңарды бекер-бейпайда (соопсуз) кылып албагыла*!». (Мухаммад: 33)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَأْبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى» (رواه البخاري: 728)

Алланын элчиси ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ айтты: «*Баш тарткандардан башка менин үммөтүмдүн баары бейишке кирет*. (Сахабалар) айтышты: "Оо, Алланын элчиси! (*бейишке кирүүдөн*) *ким баш тартат*?" айтты: «*Ким мага баш ийсе, бейишке кирет. Ал эми, ким баш ийбесе, чынында ал баш тартты*». (Бухарий: 728)

2. Алланын элчисин ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ өзүнүн жанынан да, балдарынан да, ата-энесинен да жана башка адамдардын баарынан бийик коюп (артыкча) жакшы көрүү. Мына ошондо гана пенденин ыйманы толук болот.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ» (رواه البخاري: 15، ومسلم: 44)

Алланын элчиси ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ айтты: «*Менин жаным Анын колунда болгон Зат менен ант берем, силердин эч кимиңер мени өз баласынан, атасынан жана башка, баардык адамдардан жакшы көрмөйүнчө (толук) ыймандуу болбойт*». (Бухарий: 15. Муслим: 44)

3. Пайгамбарга ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ көп салават айтуу.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا» (رواه مسلم: 14)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Кимде-ким мага бир салават айтса, Алла Таала ага он салават айтат*».
*(*Муслим: 14)

Ал эми, анын аты аталган кезде, ага салават айтуу важип (милдет) болот.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «رَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ» (رواه الترمذي: 3545)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Менин атым аталган кезде мага салават айтпаган адамдын мурду жер сүзсүн (кор болсун)*». (Тирмизий: 3545)

4. Шариятка, пайгамбар ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ буюрбаган – жаңы нерселерди (бидъат) киргизүүдөн жана ага амал кылуудан сактануу (алыс болуу). Анткени пайгамбар ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ динди бизге толугу менен жеткирген. Биздин, динге эч кандай алымча-кошумча киргизүүгө муктаждыгыбыз да, акыбыз да жок.

قال تعالى :«الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا» (المائدة: 3)

Алла Таала айтты: «*Бүгүн силерге диниңерди толук кылдым, жакшылыгымды кемчиликсиз, толук кылып бердим жана силер үчүн исламды (гана) дин кылып тандадым*».
(Маида: 3)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ» (رواه البخاري 2697 :ومسلم 1718 :
وأبو داود 4606 :وابن ماجه:14) وفي رواية لمسلم «مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Кимде-ким, биздин динибизге, анда болбогон жаңы нерсени (бидъатты) киргизсе, ал (өз ээсине) кайтарылат*, б.а. кабыл болбой».
(Бухарий: 2697. Абу Давуд: 4606)

Имам Муслимдин риваятында мындай келген: «*Кимде-ким, биздин динибизде болбогон бир амалды кылса, ал (өз ээсине) кайтарылат*». (б.а. кабыл болбойт) (Муслим: 1718)

5. Пайгамбар ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ дос туткан адамдарды дос тутуп, душман санаган адамдарды душман деп билүү. Ал ыраазы

болгон нерселерге ыраазы болуп, жактырбаган нерселерди жактырбоо.

6. Пайгамбарды (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) Алла Таала койгон даражадан жогору даражага аша чаап көтөрбөө, өз даражасынан төмөн да түшүрбөө. Пайгамбарыбыздан (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) жардам суроо, ага кайрылып дуба кылуу ж.б.у.с. Алла Таалага гана арнала турган ибадаттарды ага арноо, пайгамбарды (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) жакшы көрүүдөн эмес, аны менен болгон туура адеп да болуп эсептелбейт. Мына ушул нерсени бекемдеп, Пайгамбар (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) мындай деген:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتْ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ فَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ» (رواه البخاري: 3445)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «*Христиандар Мариямдын уулун (Исаны) ашыра чаап мактагандай, мени да ашыра чаап мактабагыла! Болгону мен Анын кулумун. Ошондуктан, (мени) Алланын кулу жана элчиси - деп айткыла*!». (Бухарий: 3445)

4. Сахабалар[3] менен болгон адеп

Мусулман адам, Алланын элчисинин (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) үй-бүлөсүн жана анын сахабаларын (алардан Алла ыраазы болсун) жакшы көрүү важип экендигине жана алардын башка момун-мусулмандарга караганда орду бийик экендиктерине, ошондой эле алардын артыкчылыкта жана даражаларынын жогору болуусунда Исламга кирүүлөрүнө жараша ар түрдүү даражада экендиктерине ыйман келтирет.

[3] Сахаба: пайгамбарыбызга (ага Алланын салам-салаваты болсун) ыйман келтирип, ага жолуккан жана момун мусулман абалында өтүп кеткен адамдарга айтылат.

Сахабалар менен болгон адеп – аларга ыраазылык айтуу, шарият өкүмдөрүндө алардын сөзүн алуу жана аларды тилдебөө (сөкпөө) менен болот.

Мына ошондуктан мусулман адам Алланын элчисинин сахабалары (алардан Алла ыраазы болсун) менен төмөнкүчө адепте болуусу зарыл:

1. Аларды жакшы көрүү. Анткени, аларды Алла Таала жана анын элчиси жакшы көргөн.

قَالَ ﷺ: «آيةُ الإيمان حبُّ الأنصار وآية النفاق بغض الأنصار» (رواه البخاري: 3652 ومسلم: 533)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Ыймандын белгиси Ансарларды жакшы көрүү, Эки жүздүүлүктүн белгиси Ансарларды жаман көрүү*». (Бухарий: 3652. Муслим 533)

2. Алардын башка момун-мусулмандарга караганда абзел (артык) экендиктерине жана бул үммөттүн ичинен Мухаммаддан (Алланын саламы салаваты болсун) кийинки эле даражада экендиктерине ыйман келтирүү. Чынында Алла Таала аларды мактап, Өз Сөзүндө мындай деген:

قال تعالى :﴿وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ (التوبة: 100)

Алла Таала айтты: «*Мухажир жана Ансарлардын алдыңкылары жана аларды жакшы иштерде ээрчигендерден Алла Таала ыраазы болду жана алар Андан ыраазы болушту. Дагы (Алла) алар үчүн ичинде түбөлүккө кала турган, алдыларынан дарыялар агып турууучу бейиштерди даярдап койгон. Мына ушул - улуу жеңиш*». (Тообо: 100)

قَالَ ﷺ: «خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ» (رواه البخاري: 3652 ومسلم: 533)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Адамдардын жакшысы менин доорумда жашагандар, андан соң андан кийинкилер, андан соң андан кийинкилер*».
(Бухарий: 3652. Муслим 533)

3. Аларды тилдебөө жана алар жөнүндө жаман сөз айтпоо, анткени, андан Пайгамбарыбыз (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) өзү кайтарган.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا أَدْرَكَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ» (رواه البخاري: 3637 ومسلم:540)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «*Менин сахаабаларымды сөкпөгүлө! Менин сахаабаларымды сөкпөгүлө! Менин жаным Анын колунда болгон Зат менен ант берем эгерде, силердин бирөөңөр Ухуд тоосундай алтынды (Алла жолунда жумшаса) садака кылса да, алардын бир кочуш жадагалса бир ууч садакасына да жетпейсиңер*».

(Бухарий: 3637. Муслим 540)

4. Абу Бакрды (*Алла андан ыраазы болсун*) башка сахабалардан артык – абзел деп билүү. Абу Бакрдан (*Алла андан ыраазы болсун*) кийин абзелдикте Умар (*Алла андан ыраазы болсун*), андан кийин Усман (*Алла андан ыраазы болсун*), андан кийин Али (*Алла андан ыраазы болсун*), андан кийин тирүүсүндө эле бейиш менен сүйүнчүлөнгөн он сахаба (*Алла алардын баарынан ыраазы болсун*) экендигине ыйман келтирүү.

قال رسول الله ﷺ: «لَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا وَلَكِنَّهُ أَخِي وَصَاحِبِي وَقَدْ اتَّخَذَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ صَاحِبَكُمْ خَلِيلًا» (رواه البخاري: 466 ومسلم: 2383)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «Эгерде бир адамды Халил кылып ала турган болсом, *анда Абу Бакрды Халил кылып алмакмын. Бирок, ал (диндеги) бир тууганым жана досум. Чынында, Алла Таала жолдошуңарды Өзүнө Халил кылып алды*». (Бухарий: 466. Муслим: 2383)

قال علي رضي الله عنه: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ هَذِهِ الْأُمَّةِ بَعْدَ نَبِيِّهَا أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ هَذِهِ الْأُمَّةِ بَعْدَ أَبِي بَكْرٍ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ» (رواه أحمد، مسند علي: 833)

Али (Алла андан ыраазы болсун) айтты: «*Бул үммөттүн ичинен пайгамбарынан кийинки эле эң жакшысы ким экендигин айтайынбы? "Абу Бакр" - деди. Андан кийин айтты: "Бул үммөттүн ичинен Абу Бакрдан кийинки эле эң*

жакшысы ким экендигин айтайынбы? “Умар” (Алла андан ыраазы болсун)» деди. (Ахмад, муснаду Али: 833)

5. Пайгамбарыбыздын ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ аялдарын урматтоо жана аларга ыраазылык айтуу. Ислам динин, пайгамбарыбыздын сүннөтүн, өгөчө үй-бүлөлүк маселелерге тийешелүү илимди жеткирип-таркатууда алардын орду чоң. Алар момун-мусулмандардын энелери жана ар кандай мусулманга ылайыксыз сыпаттардан таза экендиктерине ыйман келтирүү.

قال تعالى :﴿النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ﴾ (الأحزاب: 6)

Алла Таала айтты: «*Пайгамбар, момундарга өздөрүнөн да акылуураак, анын аялдары болсо, алардын энелери*». (Ахзаб: 6)

5. Алланын үйлөрү менен болгон адеп

Мечиттер Алла Тааланын үйлөрү болуп саналат. Демек, мечиттерди абат кылуу бизге милдет жана анда ар дайым парз намаздары окулуп туруусу керек.

قال تعالى :﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾ (التوبة: 18)

Алла Таала айтты: «*Алланын мечиттерин жалаң Аллага жана Акырет Күнүнө ыйман келтирген, намазды толук аткарган, зекетти (тийиштүүлөргө) берген жана Алладан башка эч кимден коркпой тургандар гана (курушат жана) абат кылышат. Дал ошолор туура жол табуучулар болушса, ажеп эмес*». (Тооба:18)

Мечиттеги негизги аткарыла турган милдет бул, жалгыз Алла Таалага гана ибадат кылуу.

Мына ошондуктан мусулман адам мечиттер менен төмөнкүдөй адепте болуусу зарыл:

1. Мечитке кирээр алдында толук тазалыкта (чоң жана кичине дааратсыздыктан таза) болуу;

2. Таза жана авратты (уяттуу жерлерди) жабуучу кийимдерди кийүү;

قال تعالى :﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ (الأعراف: 31)

Алла Таала айтты: «*Оо, адам балдары ар бир ибадат убагында (уяттуу жерлерди жаап) кооздонгула*!». (Аъараф: 31)

3. Мисвак жыгачын колдонуу;

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ»
(رواه البخاري: 887 ومسلم: 564)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Эгерде менин үммөттөрүмө оор болбогондо, ар бир намаз алдында мисвак колдонууну буюрар элем*". (Бухарий: 887. Муслим: 564)

4. Эгерде сарымсак же пияз жеген болсо, мечитке кирбөө. Анткени, пияз менен сарымсактан пайда болгон жагымсыз жыт намаз окуучуларды жана периштелерди иренжитет;

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا أَوْ قَالَ فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ»
(رواه البخاري: 887 ومسلم:252)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Кимде-ким сарымсак же пияз жеген болсо, бизден (намаз окуучулардан) алыс болсун*» айтты: «*Биздин мечиттерден алыс болуп, үйүндө отурсун*!». (Бухарий: 887.Муслим: 252)

5. Мечиттин тазалыгына көңүл буруп, анын ичинде какырып-түкүрбөө;

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْبُزَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا» (رواه البخاري: 415 ومسلم: 552 وأبو داود: 474)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Мечиттин ичине түкүрүү – (кичине) күнөө. Анын каффараты, көмүп коюу*».
(Бухарий: 415. Муслим: 552. Абу Давуд: 474)

6. Эгерде мечитте кимдир-бирөөлөр ибадат кылып жаткан болсо, аларга тоскоол болбоо үчүн Куранды үнүн төмөнүрөөк кылып окуу;

7. Мечитке кирээрде кирүү дубасын айтып, оң бут менен кирүү;

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيُسَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ لِيَقُلْ اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» (رواه أبو داود: 461)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: «*Эгерде силердин бирөөңөр мечитке кирүүнү кааласа, Пайгамбарга* (*ага Алланын салават-саламдары болсун*) *салам айтсын. Андан кийин (бул дубаны) айтсын: «Оо, Алла! Мага ырайым эшиктериңди ач*!». (Абу Давуд: 461)

8. Мечит менен саламдашуу намазын окуу;

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ» (رواه البخاري: 1163 ومسلم: 714)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: «*Силердин бирөөңөр мечитке кирип калса, эки рекет намаз окумайынча отурбасын!*» (Бухарий: 1163. Муслим: 714)

9. Мечиттен чыгаарда дубасын айтып, сол бут менен чыгуу;

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ» (رواه مسلم: 713 وأبو داود: 461 والنسائي: 729)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: «*Оо, Алла*! *Албетте мен Сенин берешендигиңден сураймын*».
(Муслим: 713. Абу Давуд: 461. Насаий: 729)

10. Намаз окуп жаткандардын мойнуларынан (желкелеринен) аттап өтпөө. Саптагы бош орунду толуктап отуруу;

11. Намаз окуп жаткан адамдардын алдынан кесип өтпөө. Намазына тоскоол болбоо. Анткени, бул нерседен пайгамбар ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ кайтарган;

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيْ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ» (رواه البخاري: 510 ومسلم: 507 وأبو داود: 701 والترمذي: 336)

Алланын элчиси (Алланын саламы, салаваты болсун) айтты: «*Намаз окуп жаткан адамдын алдынан кесип өтүп бараткан адам ага канчалык күнөө боло тургандыгын билгенде, анын алдынан өтүүсүнө караганда кырк (жыл, ай, күн) күтүп турганы жакшыраак болмок*». (Бухарий: 510. Муслим: 507. Абу Давуд: 701.Тирмизий:336)

12. Мечиттин ичинде жоголгон малына же буюмуна издөө салбоо (жарыялабоо). Анткени, мечиттер алла Тааланын үйлөрү болгондуктан (Ага ибадат кылуу үчүн курулгандыктан), анда дүйнө иштерин аткаруу туура эмес;

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَقُلْ لَا رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيْكَ فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِهَذَا» (رواه مسلم: 568 وأبو داود: 473 والترمذي: 1321)

Алланын элчиси (Алланын саламы, салаваты болсун) айтты: «*Ким жоголгон мал-дүйнөсү жөнүндө мечитте жарыялап жаткан адамды укса, ага айтсын: Алла аны сага кайтарып бербесин, анткени мечиттер ушул нерсе үчүн курулган эмес*».
(Муслим: 568. Абу Давуд: 473. Тирмизий: 1321)

13. Мечиттин ичинде талашып-тартышуудан жана үндөрдү бийик көтөрүүдөн сактануу;

قَالَ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ ﷺ: «كُنْتُ قَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ فَحَصَبَنِي رَجُلٌ فَنَظَرْتُ فَإِذَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ اذْهَبْ فَأْتِنِي بِهَذَيْنِ فَجِئْتُهُ بِهِمَا قَالَ مَنْ أَنْتُمَا أَوْ مِنْ أَيْنَ أَنْتُمَا قَالَا مِنْ أَهْلِ الطَّائِفِ قَالَ لَوْ كُنْتُمَا مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ لَأَوْجَعْتُكُمَا تَرْفَعَانِ أَصْوَاتَكُمَا فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ» (رواه البخاري: 470)

Сааиб бин Язиид (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: «*Мечитте тургам, бир киши майда таш менен урганынан карай салсам, ал Умар бин Хаттаб экен. Дароо мага: "барып тиги экөөнү алып кел" – деди. Ал экөөнү алып келдим. "Кимсиңер же кайдан болосуңар?" – деди. Айтышты: "Тааиф элинен болобуз". Айтты: "Жергиликтүү элден болгонуңарда Алланын элчисинин (ага Алланын салават-саламдары болсун)*

мечитинде үнүңөрдү бийик көтөргөнүңөр үчүн ооруткanча балак (камчы) менен сабатмакмын». (Бухарий: 470)

6. Адам баласынын өзү менен болгон адеп

Мусулман пенденин эки дүйнөдө бактылуу болуусу, өз напсисин тазалоого байланыштуу болот.

قال تعالى: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا﴾ (الشمس: 9-10)

Алла Таала айтты: "*Чындыгында, аны (т.а., өз жанын ыйман жана туура-таза амалдар менен) тазалаган киши кутулду. Жана аны (жанды каапырлык жана күнөө иштердин арасына) катып койгондор зыянга учурады*". (Шамс: 9-10)

Ал эми, напсини тазалоо болсо, төмөнкү нерселер менен толук болот:

1. Алла Таалага ыйман келтирип, жакшы амалдарды жасоо.

قال تعالى: ﴿وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ (سورة العصر)

Алла Таала айтты: "*Асрга ант! Албетте, (ар бир) инсан – зыян тартуучу. Бир гана ыйман келтирген, салих (жакшы) амалдарды жасаган жана бир-бирин акыйкатка жана сабырдуулукка осуят кылгандар зыян тартышпайт"*.
(Аср сүрөсү)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو فَبَايِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوبِقُهَا» (رواه مسلم: 223)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: "*Ар бир адам (күн сайын) эртелеп (жумушуна) барып, (кылган амалына жараша) өз жанын (шайтандын жана каалоонун кулдугунан) куткарат же өлүмгө учуратат*". (Муслим: 223)

Пенде жакшы амалдарды канчалык көп аткарган сайын, напсиси тазарып, Алла Таалага жакындайт.

2. Күнөөлөрдөн сактануу. Анткени, күнөөлөр жүрөктү карартып, напсини (пейилди) бузат.

قال تعالى: ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (المطففين: 14)

Алла Таала айтты: "*Жок, тескерисинче, жасаган (күнөө) иштери жүрөктөрүн каптап калган*".

<u>Түшүндүрмө</u>*: Тактап айтканда, алардын жүрөктөрүн өздөрүнүн дайымкы (көнүмүш) кесиптери болгон күнөө жана кылымыш даттары басып калганы себептүү, алар акыйкатты жомоктон ажырата алышпайт.*
(Мутаффифиин: 14)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَخْطَأَ خَطِيئَةً نُكِتَتْ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فَإِذَا هُوَ نَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ وَتَابَ سُقِلَ قَلْبُهُ وَإِنْ عَادَ زِيدَ فِيهَا حَتَّى تَعْلُوَ قَلْبَهُ وَهُوَ الرَّانُ الَّذِي ذَكَرَ اللَّهُ ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾» (رواه الترمذي: 3334)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "(*Ыймандуу) пенде бир күнөө иш кылса, жүрөгүндө кара так пайда болот. Качан ал (өзүн күнөөдөн) токтотуп истигфар айтса*[4] *жана тообо кылса, жүрөгү тазаланат. Эгер (күнөө ишке) кайтса, кара так көбөйүп жүрөгүн каптап калат. Ал Алла Таала (Куранда) айткан дат. "Жок, тескерисинче жасаган (күнөө) иштери жүрөктөрүн каптап калган*". (Тирмизий: 3334)

Эгерде ыймандуу адам күнөө иш жасап койсо, кылган күнөөсүнө тообо кылат жана анын артынан жакшы иш (амал) жасап өз напсин тазалайт.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اتَّقِ اللَّهِ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتْبِعْ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ» (رواه الترمذي: 1987)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Кайсыл жерде болбогун, Алладан корк! Күнөө иштин артынан жакшы иш жаса, (күнөөнү) өчүрүп (жууп) кетет. Жана адамдар менен жакшы кулк-мүнөздө мамиле кыл!*" (Тирмизий: 1987)

---

[4] *Алла Тааладан күнөөлөрүн кечирүүсүн сураса*

3. Өз напсин тазалоо үчүн Алла Тааладан суранып дуба кылуу.

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ فِي دُعَائِهِ: «اللَّهُمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا وَزَكِّهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا» (رواه مسلم:2722)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ дубасында мындай дээр эле: "*Оо, Алла! Напсиме такыбалык бер, жана аны Өзүң тазала. (Анткени), аны Сенден башка эч ким тазалай албайт. Сен анын Ээси жана Башкаруучусуң*". (Муслим: 2722)

4. Алла Тааланы көп эстөө (зикир кылуу).

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ» (رواه ابن ماجه: 3793)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: "*Ар дайым тилиң Алла Тааланы эстөө менен нымдалып турсун!*". (Ибну Мажа: 3793)

7. Тазалануу адеби

Тазалануунун важиптиги (милдеттүүлүгү) Куран жана Сүннөттө бекемделип айтылган.

قال اللهُ تعالى :﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا﴾ (المائدة: 6)

Алла Таала айтты: "*Эгер жунуп (таза эмес) болсоңор, гусул алгыла*!" (Маида: 6)

قال اللهُ تعالى :﴿وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾ (المدثر: 4)

Алла Таала айтты: "*Кийимдериңди таза туткун*!" (Муддассир: 4)

قال الله تعالى: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ (البقرة: 222)

Алла Таала айтты: "*Албетте, Алла тообо кылуучуларды жана тазалануучуларды жакшы көрөт*". (Бакара: 222)

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ» (رواه مسلم: 223)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: "(*Ширктен) тазалануу ыймандын жарымы*". (Муслим: 223)

Тазалык ички жана сырткы болуп экиге бөлүнөт:

Сырткы тазалык: денени жана кийимдерди ж.б. нерселерди кир, ыплас (нажас) нерселерден жуу же тазалоонун башка ыкмалары менен тазалоо.

Ал эми ички тазалык болсо, Алла Таалага шерик кошуудан, Алла Таалага болгон ишениминде шектенүүдөн, көрө албастык, кызгануу, алдоо, текеберленүү, менменсинүү, ибадат-жакшылыктарын адамдар көрүп мактап-урматтоосу үчүн кылуудан ж.б.у.с. нерселерден жүрөктү тазалап, бардык кылып жаткан иштерин калыс Алла ыраазычылыгы үчүн гана кылуу менен болот.

Мусулман адамдын денеси, кийими, тамак-ашы, турак-жайы жана отурган орду таза болуп, чачын тарап, жыпар жыттуу мисктерди колдонуп, мүмкүн болушунча таза болуп жүрүүгө аракет кылуусу зарыл. Өзгөчө жума күнү, айт майрамдарында жана эл чогулган жерлерде бул нерселерге өзгөчө өтө катуу көңүл буруу керек.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ» (رواه مسلم: 91)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: "*Албетте, Алла Таала сулуу жана сулуулукту жакшы көрөт*". (Муслим: 91)

Ошондой эле көчөлөрдүн жана коомдук жайлардын тазалыгына көңүл буруп, ыплас таштандыларды ыргытып, адамдарга зыян келтирүүдөн сактанат.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «تُمِيطُ الْأَذَى عَنْ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ» (رواه مسلم: 1009)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: "З*ыян берүүчү нерсени жолдон алып салууң - садака*". (Муслим: 1009)

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنْ الطَّرِيقِ» (رواه البخاري: 9 ومسلم: 35 وأبو داود: 4676 والترمذي: 2614)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: "*Ыйман жетимиштен ашык же алтымыштан ашык бөлүктөн турат. (Анын) эң*

жогорусу Лаа илааха иллаллааху сөзү, эң төмөнү жолдон зыян берүүчү нерсени алып салуу". (Бухарий: 9. Муслим: 35. Абу Давуд: 4676)

8. Ажат өтөө адеби

Ал үч бөлүктөн турат:

1 - Ажатканага кирүүдөн мурда аткарылуучу адептер.

1. Ажатканага баруучу адам эгерде ээн жерде болсо, адамдардын көзүнөн алыс, далдаа болгон жерди издөө керек.

قال جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنهما: «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا أَرَادَ الْبَرَازَ انْطَلَقَ حَتَّى لَا يَرَاهُ أَحَدٌ» (رواه أبو داود: 2 وابن ماجه: 335)

Жабир бин Абдилла (*Алла ал экөөнөн тең ыраазы болсун*) айтты: "*Албетте, Пайгамбар* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) "*Ажат өтөөнү каалаcа, эч ким көрбөгөн жерге бараар эле*".
(Абу Давуд: 2. Ибну Мажа: 335)

2. Ажатканага киргенде өзү менен кошо Куран аяттары же Алланын аты жазылган китеп жана баракчаларды алып кирбөө керек.

أن النبي ﷺ: «لبس خاتما نقشه محمد رسول الله، وكان إذا دخل الخلاء وضعه» (رواه البيهقي ، السنن الكبرى : 95/1)

Пайгамбар (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) "*Мухаммад Алланын элчиси"-деп чегилип жазылган шакек тагынган. Даараткaнага кирээрде анысын чечип койчу*". (Байхакий, Ас-сунан Ал- кубра: 1/95)

3. Даараткaнага кирээрде сол бут менен кирип, бул дубаны айтуу керек.

قَالَ أَنَسُ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ» (رواه البخاري: 142 ومسلم: 375)

Анас бин Малик (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Пайгамбар* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) *даараткaнага кирээрде (минтип) айтаар эле: "Оо, Алла! Чындыгында мен Сенден эркек жана ургаачы жынысындагы жинден коргоону сурайм*".
(Бухарий: 142. Муслим: 375)

4. Шариятта авратты жабуу буюрулган. Ошондуктан жерге жакындаганда гана кийимди көтөрүү керек.

5. Ажат өтөп жатканда Кыбыланы карап же артын салып отурбоо керек. Анткени Пайгамбар ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ андан кайтарган.

قال ﷺ: «لَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا بِبَوْلٍ وَلَا غَائِطٍ» (رواه مسلم: 264 وأبو داود: 9 والترمذي: 8)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Чоң же кичине ажатыңарды өтөөдө, Кыбылага жүздөнбөгүлө жана артыңарды да салбагыла*!". (Муслим: 264. Абу Давуд: 9. Тирмизий: 8)

6. Адамдар жүрө турган жолдорго, мөмө берүүчү көлөкөлүү дарактардын түбүнө, дарыя ж.б. суулардын жээктерине ажат өтөө туура эмес.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اتَّقُوا الْمَلَاعِنَ الثَّلَاثَةَ الْبَرَازَ فِي الْمَوَارِدِ وَقَارِعَةِ الطَّرِيقِ وَالظِّلِّ»
(رواه أبو داود: 26 وابن ماجه: 328)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Үч каргыш айтыла турган жерлерден сактангыла: суу ала турган, жолдун ортосуна, элдер көлөкөлөй турган жерлерге ажат өтөөдөн*".
(Абу Давуд: 26. Ибну Мажа: 328)

7. Ажат өтөө учурунда сүйлөшпөө керек.

قال رسولُ اللهِ ﷺ: «إذَا تَغوَّطَ الرَّجُلانِ فَيتَوَارَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَنْ صَاحِبِهِ ، وَلا يَتحَدَّثَا فَإِنَّ اللَّهَ يَمْقُتُ عَلَى ذَلِكَ» (رواه أبو داود: 15 وابن ماجه: 342 والبيهقي: 1/99-100)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Эгер эки адам ажат өтөгөнү барышса, бирин-бири көрбөсүн жана сүйлөшпөсүн! Анткени Алла Таала аны аябай жаман көрөт*".
(Абу Давуд: 15. Ибну Мажа: 342. Байхакий: 1/99-100)

2 - Даараткананын ичинде аткарыла турган адептер.

1. Сөөк жана айбандардын тезеги менен тазаланууга болбойт.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَسْتَنْجُوا بِالرَّوْثِ وَلَا بِالْعِظَامِ فَإِنَّهُ زَادُ إِخْوَانِكُمْ مِنْ الْجِنِّ» (رواه مسلم: 450)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: "*Тезек (кык) жана сөөк менен тазаланбагыла! Анткени ал жиндерден болгон (мусулман) бир тууганыңардын азыгы*". (Муслим: 450. Тирмизий: 18)

Ошондой эле, пайдалуу нерселер менен аарчуу мүмкүн эмес. Мис: кездеме, актай барак ж.б.у.с. нерселер менен.

2. Тазалоодо оң колду колдонбоо керек. Ошондой эле, заара кылып жатканда жыныстык мүчөнү оң кол менен кармабоо керек.

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يُمْسِكَنَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَهُوَ يَبُولُ وَلَا يَتَمَسَّحْ مِنْ الْخَلَاءِ بِيَمِينِهِ»

(رواه البخاري: 153 ومسلم: 267)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: "*Силердин бириңер заара кылып жатканда жыныстык мүчөсүн оң колу менен кармабасын! Жана (арт жагын) оң колу менен тазалабасын*!".

(Бухарий: 153. Муслим: 267)

3. Тазалаганда үчтөн кем болбогон таш менен тазалоо мустахаб. Эгер таза болбосо, талапка жараша так сандагы таштарды колдонгон жакшы.

قال سلمانُ رضي الله عنه: «لَقَدْ نَهَانَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِأَقَلَّ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ» (رواه مسلم: 262 وأبو داود: 7 والترمذي: 16)

Салман (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Чынында бизди Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) Кыбыланы карап ажат өтөөдөн, оң кол менен тазалоодон, үчтөн аз таш менен, тезек жана сөөк менен тазалоодон кайтарган*".

(Муслим: 262. Абу Давуд: 7. Тирмизий: 16)

4. Тазалanууда биринчи таш же анын ордуна колдонула турган нерсе мисалы, даарат кагазын колдонуп, андан кийин суу колдонсо жакшы абалда тазаланат. Ал эми экөөнү (таш же даарат кагазы менен сууну) абалга карап бирин колдонсо да болот.

قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عنها: «مُرْنَ أَزْوَاجَكُنَّ أَنْ يَسْتَطِيبُوا بِالْمَاءِ فَإِنِّي أَسْتَحْيِيهِمْ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَفْعَلُهُ» (رواه الترمذي: 19 والنسائي: 46)

Айша (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Күйөөңөргө айткыла, суу менен жуушсун! Анткени мен аларга айтуудан уялам. Чынында, Алланын элчиси* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) *ошондой кылаар эле*". (Тирмизий: 19. Насаий: 46)

<u>3 - Тазаланып бүткөндөн кийинки адептер.</u>

1. Даараткanадан чыгаарда оң бут менен чыгуу керек. Анткени Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) ошондой кылаар эле.

2. Чыккандан кийин төмөнкү дубаны айтуу керек.

قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا خَرَجَ مِنْ الْخَلَاءِ قَالَ غُفْرَانَكَ»

(رواه أبو داود: 30 والترمذي: 7)

Айша (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Пайгамбар* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) *даараткanадан чыкканда* (*Оо, Алла! Күнөөлөрүмдү) кечиргин деп айтаар эле*".

(Абу Давуд: 30. Тирмизий: 7. Ибну Мажа: 300)

9. Мисвак жыгачын колдонуу адеби

Мисвак жыгачын колдонуу бул – сүннөт.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «السِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ» (رواه البخاري: 27)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: "*Сивак бул – оозду тазалоочу жана Алла Тааланы ыраазы кылуучу (өсүмдүк)*».

(Бухарий: 27)

Кээ бир убакыттарда мисвак колдонуу мустахаб (жакшы көрүлгөн) болот. <u>Алардын кээ бирлерин айта кетсек</u>:

1. Уйкудан турган учурда. Себеби, мисвак ооздогу жагымсыз жыттарды кетирет.

قَالَ حُذَيْفَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺإِذَا قَامَ مِنْ اللَّيْلِ يَشُوصُ فَاهُ بِالسِّوَاكِ» (البخاري: 245 مسلم: 255)

Хузайфа (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Пайгамбар* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) *түнкүсүн уйкудан турганда оозун сивак менен тазалаар эле*". (Бухарий: 245. Муслим: 255)

2. Үйгө жана мечитке кирээр алдында колдонуу.

قَالَ شُرَيْحُ بن هانِيء ﷺ: «سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عنها بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ يَبْدَأُ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ قَالَتْ بِالسِّوَاكِ» (رواه مسلم: 253)

Шурайх бин Хаани айтты: Айшадан (*Алла андан ыраазы болсун*) пайгамбар ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ үйүнө киргенде эмне нерсе менен баштаар эле? - деп сураганымда, айтты: «*Сивак менен*».
(Муслим: 253)

3. Даарат алаарда жана намаз окуур алдында колдонуу.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ» (البخاري: 27 ومسلم: 252)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Эгерде менин үммөттөрүмө оор болбогондо, ар бир намаз алдында сивак колдонууну буйруйт элем*". (Бухарий: 27. Муслим: 252)

10. Адам табиятынан болгон нерселер

Пайгамбардын ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ хадисинде келгендей, табияттан болгон нерселер бешөө:

قال النَّبِيُّ ﷺ: «خَمْسٌ مِنْ الْفِطْرَةِ الْخِتَانُ وَالِاسْتِحْدَادُ وَنَتْفُ الْإِبْطِ وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ وَقَصُّ الشَّارِبِ» (رواه البخاري: 5889 ومسلم: 257)

Пайгамбар ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Беш нерсе фитраттан: сүннөткө отургузуу, жыныстык мүчөнүн айланасындагы түктөрдү тазалоо, колтуктун астындагы түктөрдү жулуу, тырмактарды алуу жана мурутту кыскартуу*".
(Бухарий: 5889. Муслим: 257)

Ар бир мусулман адам бул адептерди аткарып жүрүүсү керек.

Ал эми азыр болсо, бул нерселердин ар бирин чечмелеп өтөбүз.

1. Сүннөткө отургузуу — 1. الختان

Ал жыныстык мүчөнүн учун каптап турган терини кесип алып салуу "Хитан" – деп аталат. Баланы, төрөлгөндүн жетинчи күнүндө сүннөткө отургузуу мустахаб болот. Себеби,

Пайгамбар (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) өзүнүн неберелери Хасан жана Хусейинди жетинчи күнүндө сүннөткө отургузган.
(Байхакий: 8/324)

Эгерде, бул убактан өтүп кетсе акыркы убагы бойго жеткенге чейин болгону жакшы.

قَدْ رُوِيَ عَنْهُ ﷺ أَنَّهُ إِذَا أَسْلَمَ عَلَى يَدِهِ الرجلُ يَقُولُ لَهُ: «أَلْقِ عَنْكَ شَعْرَ الْكُفْرِ وَاخْتَتِنْ»
(رواه أبو داود: 356)

Пайгамбарыбыздын (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) хадисинде риваят кылынгандай эгерде анын себеби менен бир киши исламды кабыл алса, ага: "*Куфурлук түктөрүңдөн тазаланып, сүннөткө отур*!"–деп айтаар эле. (Абу Давуд: 356)

2. Сакалды өстүрүп, мурутту кыскартуу — 2. إعفاء اللحى وقص الشارب

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَحْفُوا الشَّوَارِبَ وَأَعْفُوا اللِّحَى» (رواه البخاري: 5893 ومسلم: 259)

Пайгамбар (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: "*Мурутту кыскартып, сакалды коюп жибергиле*!". (Бухарий: 5893. Муслим: 259)

Ошондуктан мусулман киши мурутун кыскартып, сакалын коюусу сүннөткө ылайык болот.

3. Жыныстык мүчөнүн айланасындагы түктөрдү тазалоо: — 3. الاستحداد:

Мусулман адам, анын айланасындагы түктөрдү лезвия колдонуп тазаласа болот.

4. Колтуктун астындагы түктөрдү жулуу: — 4. نتف الإبط:

Эгер, ага жулуу оор келсе, лезвия колдонсо да болот.

5. Тырмактарды алуу: — 5. تقليم الأظافر:

Мусулман адам тырмактарын алып туруу керек.

Оң жактан баштоо сүннөт. Себеби Пайгамбар ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ бардык нерселерде ошондой эле, тырмак алууда да оң жактан баштаганды жакшы көргөн.

Ал эми, аны өсүү мөөнөтү кырк күндөн ашпоо керек.

قَالَ أَنَسُ بنُ ملكٍ ﷺ: «وُقِّتَ لَنَا فِي قَصِّ الشَّارِبِ وَتَقْلِيمِ الْأَظْفَارِ وَنَتْفِ الْإِبطِ وَحَلْقِ الْعَانَةِ أَنْ لَا نَتْرُكَ أَكْثَرَ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً» (رواه مسلم: 258 وأبو داود: 4194 والترمذي: 2759 وابن ماجه: 295)

Анас бин Малик (*Алла Таала андан ыраазы болсун*) айтты: "*Бизге, мурут кыскартуу, тырмак алуу, колтуктун астындагы түктөрдү жулуу жана жыныстык мүчөнүн айланасындагы түктөрдү тазалоодо кырк түндөн ашык калтырбоого убакыт белгиленди*".
(Муслим: 258. Абу Давуд: 4194. Тирмизий: 2759. Ибну Мажа: 295)

Ар бир мусулман адам өзүнүн ички келбетин да таза алып жүрүүсү үчүн шарият бул нерселерди аткарууга буюрган. Бул нерселердин баарын мусулман адам Пайгамбарды (ага Алланын салават-саламдары болсун) ээрчүү жана анын сүннөтүн аткаруу ниетинде кылуу керек. Эгерде мына ошондой ниетте аткарса, ал адам соопко жетишет. Анткени, «*Ар бир амал ниетке жараша эмеспи?"*.

11. Уйку адеби

Уйку - Алла Тааланын пенделерине берген эң улуу неъматтарынын (жакшылыктарынын) бири болуп эсептелет. Анткени, адам баласы уктап тургандан кийин, анын денесиндеги бардык мүчөлөрү эс алып, чарчоосу кетип көңүлү жанданып, Аллага көбүрөөк ибадат кылууга (сыйынууга) жардам берет.

قال الله تعالى: ﴿وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا﴾ (النبأ: 9)

Алла Таала айтты: "*Уйкуңарды (денеңер үчүн) эс алуучу убак кылдык*». (Наба: 9)

Мусулман адам төмөнкү уйку адептерине көңүл буруусу зарыл:

1. Уйкуну эч бир себепсиз куптан намазынан кийин көпкө кечиктирбөө. Бир гана зарыл учурларда кечиктирсе болот. Мисалы: сабак кайталоо, конок менен сүйлөшүү жана үй-бүлө менен аңгемелешүү ж.б.у.с учурларда.

قَالَ أَبُو بَرْزَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَ الْعِشَاءِ وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا»
(رواه البخاري: 568 ومسلم: 6311)

Абу Барза (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Чынында Алланын элчиси* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) *куптандан мурда уктаганды жана андан кийин (эч бир себепсиз) сүйлөшкөндү жактырбачу*". (Бухарий: 568.Муслим: 6311)

2. Даарат менен уктоого тырышуу.

قَالَ الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وَضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ» (رواه البخاري: 6311 ومسلم: 2710)

Аль-Бараа бин Аазиб (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Алланын элчиси* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) *мага мындай деди*: *эгерде жатаар жериңе уктоого барууну кааласаң, намазга даарат алганыңдай даарат ал*!". (Бухарий: 6311. Муслим: 2710)

3. Оң колун жазданып, оң каптал менен жатуу. Уктагандан кийин сол капталына оодарылуунун же чалкасынан жатып калуунун зыяны жок.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ: «إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وَضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ ، ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ» (رواه البخاري: 6311 ومسلم: 2710)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) аль-Бараа бин Аазибке (бул жөнүндө) мындай деген: "*Эгерде жатаар жериңе уктоого барууну кааласаң, намазга даарат алганыңдай даарат ал, Андан кийин оң капталың менен жат*!". (Бухарий: 6311. Муслим: 2710)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ وَأَنْتَ طَاهِرٌ فَتَوَسَّدْ يَمِينَكَ» (رواه أبو داود: 547)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: "*Дааратуу абалыңда төшөгүңө (жатуу үчүн) келгениңде, оң колуңду жазданып жат*!". (Абу Давуд: 547)

4. Күндүзү же түнү болсун уктоо үчүн жаткан кезде көмкөрөсүнөн жатпоо.

Анткени Пайгамбар (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) бул абалда жатуудан кайтарган.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا هَذِهِ ضِجْعَةُ أَهْلِ النَّارِ» (رواه أبو داود: 5040)

Пайгамбар (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: "*Албетте, ал (көмкөрөсүнөн) жатуу тозок ээлеринин жатуусу*". (Абу Давуд: 5040)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ هَذِهِ ضَجْعَةٌ لَا يُحِبُّهَا اللَّهُ» (رواه أبو داود: 5040)

Пайгамбар (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: "*Албетте, бул (көмкөрөсүнөн) жатууну Алла Таала жакшы көрбөйт*". (Абу Давуд: 5040)

5. Уктоо алдында «уйку дубаларын» окуу. Сөзүн мына ушул дубалардын бирөөсү менен аяктоо керек.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وَضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ وَقُلْ اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَهْبَةً وَرَغْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ» (رواه البخاري: 6311)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: "*Эгерде жатаар жериңе уктоого барууну кааласаң, намазга даарат алганыңдай даарат ал! Андан кийин оң капталың менен жатып, (бул сөздөрдү) айткын: "Оо, Алла! Мен өз жанымды Сага тапшырдым, бардык иштеримди Сага тапшырдым, (Сенин сообуңду жана сыйлыгыңды) каалагандыктан, (каарыңдан жана жазаңдан) корккондуктан, бардык иштеримде денемди Сенин коргонучуңа тапшырдым. Сенсиз баш калка да, кутулуу да жок. Сен түшүргөн Китепке жана Сен жиберген пайгамбарга ыйман келтирдим*". (Бухарий: 6311)

12. Тамактануу адеби

Мусулман адам Алла Таалага ибадат кылуу (сыйынуу) үчүн ден-соолугун сактоосу керек. Ал эми ден-соолукту сактоонун негизги булагы болуп, тамактануу эсептелет. Демек, пенденин тамактанып, күч-кубат алуусу Алланын ибадаты үчүн гана болуу керек. Ибадат болсо, адамдын Акырет бактылуулугуна жетүүсүнө себеп болот.

Ошондуктан мусулман адам тамактанууда төмөнкү адептерге көңүл бурат:

1. Арам жана (арамдыгында) шеги бар тамактардан сактанып, адал, таза тамактар менен тамактануу.

قال تعالى :﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ﴾ (البقرة: 172)

Алла Таала айтты: "*Оо, ыйман келтирген пенделер! Биз силерге ырыскы кылып берген жакшы (адал) нерселерден жегиле*!". (Бакара: 172)

2. Тамактануу менен күч-кубат алып, Алланын ибадатында бекем болууну ниет кылуу. Анткени, адатта болгон жөнөкөй иштер жакшы ниет менен ибадатка айланат.

3. Тамактануу алдында эки колун (эгер, кир болсо же таза экендигинде шектенсе) жуу.

4. Алдына келген тамакка ыраазы болуп, аны айыптабоо. Кааласа жесин, каалабаса, көңүлүнө жакпаса, айыптабастан акырын жегенден токтолсун.

قال أَبُو هُرَيْرَةَ ﷺ: «مَا عَابَ النَّبِيُّ ﷺ طَعَامًا قَطُّ إِنْ اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ وَإِلَّا تَرَكَهُ» (رواه البخاري: 3563 ومسلم: 2064)

Абу Хурайра (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Пайгамбар* ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ *эч качан тамакты айыптаган эмес. Эгер кааласа жеп, каалабаса тийген (жеген) эмес*".

(Бухарий: 3563.Муслим: 2064)

5. Тамактанган учурда жалгыз тамактанбастан, же коногу, же үй-бүлөсү, же балдары, же кызматчысы менен чогуу тамактанууга аракет кылуу.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «اجْتَمِعُوا عَلَى طَعَامِكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ يُبَارَكْ لَكُمْ فِيهِ»

(رواه أبو داود: 3764)

Алланын элчиси ﷺ айтты: "*Чогуу тамактангыла! (Баштаарда) Алланын атын эскергиле! Ошол тамакта силер үчүн береке болот*". (Абу Давуд: 3764 Ибну Мажа: 2/3286)

6. Тамакты Алланын ысымы менен баштоо.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى فَإِنْ نَسِيَ أَنْ يَذْكُرَ اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى فِي أَوَّلِهِ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ» (رواه أبو داود: 3761 والترمذي: 1858/4)

Алланын элчиси ﷺ айтты: "*Силердин бирөөңөр тамактанса, Алла Тааланын атын эскерсин, эгерде тамактануу алдында унутуп калса, анда "Бисмиллаахи аввалаху ва аахираху!"-деп айтсын*. (Абу Давуд: 3761. Тирмизий: 4/1858)

7. Өзүнүн алдынан тамактануу. Табактын ортосуна колун созбоо.

قال النبيُّ ﷺ لِعُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ: «يَا غُلَامُ سَمِّ اللَّهَ وَكُلْ بِيَمِينِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ»

(رواه البخاري: 5376 ومسلم: 2022)

Пайгамбар ﷺ Умар бин Аби Саламага айтты: "*Эй, бала! Алланын ысымы менен баштап, оң колуң менен өзүңдүн алдыңдан жегин*!" (Бухарий: 5376. Муслим: 2022)

قال النبيُّ ﷺ: «الْبَرَكَةُ تَنْزِلُ وَسَطَ الطَّعَامِ فَكُلُوا مِنْ حَافَتَيْهِ وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ وَسَطِهِ»

(رواه الترمذي: 1805 وابن ماجه: 3277)

Пайгамбар ﷺ айтты: "*Береке тамактын ортосуна түшөт. Ошондуктан тамактын ортосунан жебестен, эки четинен жегиле*!". (Тирмизий: 1805. Ибну Мажа: 3277)

8. Тамакты майдалап чайноо. Идишти жана манжаларын кол арчы менен аарчыгандан же суу менен жуугандан мурда жакшылап жалап-тазалоо.

قَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَ بِلَعْقِ الْأَصَابِعِ وَالصَّحْفَةِ وَقَالَ إِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ فِي أَيِّهِ الْبَرَكَةُ» (رواه مسلم: 2033)

Жабир бин Абдилла (*Алла ал экөөнөн тең ыраазы болсун*) айтты: "*Чынында Алланын элчиси* ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ, САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ *манжаларды жана идишти жалоого буйурду*" *жана айтты* ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ, САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ *:* "***Албетте, силер береке (тамагыңардын) кайсы бөлүгүндө болоорун билбейсиңер***". (Муслим: 2033)

9. Эгерде жеп жаткан тамагынан бир аз түшүп кетсе аны алып, тазалап жеш.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا سَقَطَتْ لُقْمَةُ أَحَدِكُمْ فَلْيَأْخُذْهَا فَلْيُمِطْ عَنْهَا الْأَذَى وَلْيَأْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ» (رواه مسلم: 2033)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ, САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Силердин бирөөңөрдүн жеп жаткан тамагынан түшүп кетсе аны алсын да, тазалап жесин! Шайтанга калтырбасын*!". (Муслим: 2033)

10. Ысык тамакты үйлөбөстөн, муздаганча күтө туруу. Ошондой эле, суу ичкен учурда сууну үйлөбөстөн, демди (үч жолу) идиштин сыртынан алуу.

قَالَ أَنَسٌ ﷺ أنّ رسولَ اللهِ ﷺ: «نَهَى عَنْ النَّفْخِ فِي الشُّرْبِ» (رواه الترمذي: 1887)

Анас (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: Чындыгында Алланын элчиси (*ага Алланын салават-саламдары болсун*: "***Суусундуктун ичине үйлөөдөн кайтарган***". (Тирмизий: 1887)

11. Курсакты ашыкча тойгузгандан сактануу.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وِعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أُكُلَاتٌ يُقِمْنَ صُلْبَهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَثُلُثٌ لِطَعَامِهِ وَثُلُثٌ لِشَرَابِهِ وَثُلُثٌ لِنَفَسِهِ» (رواه الترمذي: 2380)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ, САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Адам курсагын (ашыкча тойгузгандан) жаманыраак идишти толтурган жок. Адам баласына (ачкалыкты кетирген) денесин тургузганчалык тамак жетет. Эгерде андан арттырууга муктаж болсо, анда (ашказандын) үчтөн бири тамагына,*

үчтөн бири суусундугуна, үчтөн бири дем алуусуна болсун!".
(Тирмизий: 2380)

12. Тамактанып бүткөндөн кийин Алла Таалага мактоо айтып шүгүр келтирүү.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ أَكَلَ طَعَامًا فقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا الطَّعَامَ وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» (رواه أبو داود: 4023 والترمذي: 3458)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Кимде-ким, тамактанып бүткөндөн кийин, мына ушул тамакты менин аракет жана күч-кубатымсыз мени тамактандырып, ырыскыландырган Аллага мактоолор (шүгүрлөр) болсун! - десе анын өткөн (кичине) күнөөлөрү кечирилет*".
(Абу Давуд: 4023. Тирмизий: 3458)

Эгерде сүт ичсе, Алла Таалага мактоо айткандан кийин төмөнкү дубаны кошумчалоо керек:

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيمَا رَزَقْتَنَا وَزِدْنَا مِنْهُ» (رواه أبو داود: 3730 والترمذي: 3455)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "Оо, *Раббым, бизге ырыскы кылып берген нерсеңде береке бергин жана аны арттыргын*!". (Абу Давуд: 3730. Тирмизий: 3455)

13. Кийим кийүү адеби

Кийим кийүү кооздук жана авратты (шариятта денени) жабуу.

قال تعالى: ﴿يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ﴾ (الأعراف: 26)

Алла Таала айтты: "*Оо, Адам балдары! Биз силерге уяттуу жериңерди беките турган жана кооздоно турган (муктаждык) кийимди түшүрдүк. (Бирок), такыбаалык кийими – эң жакшы кийим*". (Аъраaф: 26)

Мына ошондуктан мусулман адам кийим кийүүдө төмөнкү адептерге көңүл буруусу зарыл:

1. Кийим кийүүдө адалды ниет кылуу. Адал жол менен гана табылган кийимди кийүү. Ошондой эле Алла Таала колдонууну арам кылган буюмдарды колдонбоо.

«إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَخَذَ حَرِيرًا فَجَعَلَهُ فِي يَمِينِهِ وَأَخَذَ ذَهَبًا فَجَعَلَهُ فِي شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي» (رواه أبو داود: 4057 والنسائي: 5159–5162)

"*Чынында Алланын элчиси* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) *жибекти алып оң колуна койду, алтынды алып сол колуна койду да андан кийин мындай деди: "Албетте, бул экөөсү менин үммөтүмдүн эркектерине арам*". (Абу Давуд: 4057. Насаий: 5159-5162)

2. Эркек адам ыштанынын же шымынын багалегин эки томугунан ылдый түшкөнчөлүк өлчөмдө узун кылбоо.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلَاءَ» (رواه البخاري: 3665 ومسلم: 2085 وأبو داود: 4085 والترمذي: 1730 والنسائي: 5327 وابن ماجه: 3569)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: "*Текебердик менен өзүнүн кийимин (шымын) жерге сүйрөлткөн адамды (Кыямат Күнү) Алла Таала карабайт*".
(Бухарий: 3665. Муслим: 2085. Абу Давуд: 4085. Тирмизий: 1730. Насаий: 5327)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا أَسْفَلَ مِنْ الْكَعْبَيْنِ مِنْ الْإِزَارِ فَفِي النَّارِ» (رواه البخاري: 5787)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: "*Ыштандын (шымдын) эки томуктан ылдый түшүп турган жагы тозокто болот*".
(Бухарий: 5787)

3. Мусулман аял кийимин, эки томугунан ылдый жапкан өлчөмдө узун кылуусу. Жоолугун башына таштап, мойнун жана көкүрөгүн кошуп тосуусу.

قال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ﴾ (الأحزاب: 59)

Алла Таала айтты: "Эй, *пайгамбар, жубайларыңа, кыздарыңа жана момундардын аялдарына айткын, үстүлөрүнө жамынчылырын (сырткы кенен кийимдерин) жамынышсын*!".
(Ахзааб: 59)

4. Эркек адам аялдын, аял эркектин кийимин кийбөөсү.

قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الرَّجُلَ يَلْبَسُ لِبْسَةَ الْمَرْأَةِ وَالْمَرْأَةَ تَلْبَسُ لِبْسَةَ الرَّجُلِ»
(رواه أبو داود: 498)

Абу Хурайра (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Алланын элчиси (ага Алланын салават-саламдары болсун) аялдын кийимин кийген эркекти жана эркектин кийимин кийген аялды каргыштады*". (Абу Давуд: 498)

قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنْ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنْ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ» (رواه البخاري: 5885)

Абдулла бин Аббас (*Алла ал экөөнөн тең ыраазы болсун*) "*Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ аялдарга өзүн окшоткон эркектерди жана эркектерге өзүн окшоткон аялдарды каргыштады*". (Бухарий: 5885)

5. Кийим кийген кезде оң жагынан баштоо.

قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحِبُّ التَّيَمُّنَ مَا اسْتَطَاعَ فِي شَأْنِهِ كُلِّهِ فِي طُهُورِهِ وَتَرَجُّلِهِ وَتَنَعُّلِهِ» (رواه البخاري: 426 ومسلم: 268)

Айша (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Пайгамбар ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ бардык абалдарында колунан келишинче оң жак (менен баштаганды) жакшы көрөөр эле, тазаланганда да, таранганда да, бут кийимин кийгенде да*". (Бухарий: 426. Муслим: 268)

6. Ар кандай жаңы кийим кийгенде дубасын айтуу (сүннөт).

قَالَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ﵁ : «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَّاهُ بِاسْمِهِ عِمَامَةً أَوْ قَمِيصًا أَوْ رِدَاءً ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ» (رواه أبو داود: 4020 والترمذي: 1767)

Абу Саид ал-Худрий (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ жаңы кийим кийгенде аны өз аты менен атап (мисалы:), селде же көйнөк же рида деп анан айтаар эле: Оо, Алла! Сага мактоолор-шүгүрлөр болсун. Аны мага Сен кийгиздиң, мен Сенден анын жакшылыгын жана ал үчүн жасалган жакшылыкты сураймын жана Сенин*

жардамың менен анын жамандыгынан жана ал үчүн жасалган жамандыктан сактанам". (Абу Давуд: 4020.Тирмизий: 1767)

14. Истихара кылуу адеби

Мусулман адамдын ар бир негиздүү ишти баштаардан мурда истихаара кылуусу сүннөт.

Истихаара жасоону каалаган (мусулман) адам парз болбогон эки рекет намаз окуп, андан кийин өзгөчө (истихаара дубасы) менен бүтүрөт. Ал дубада өзүнүн алсыздыгын, илиминин аздыгын жана келечекти билбестигин мойнуна алып, Алла Таалага кайрылып, жаманынан алыстатып, эки дүйнө жакшылыгына жеткире турган ишти көңүлүнө салып, аны жеңил кылуусун суранып дуба кылат.

قَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُعَلِّمُنَا الِاسْتِخَارَةَ فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنْ الْقُرْآنِ يَقُولُ إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ لِيَقُلْ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي أَوْ قَالَ عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي أَوْ قَالَ فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدُرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ رَضِّنِي بِهِقَالَ وَيُسَمِّي حَاجَتَهُ» (رواه البخاري: 1166)

Жабир бин Абдилла (*Алла ал экөөнөн тең ыраазы болсун*) айтты: "*Алланын элчиси* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) *Куран сүрөөлөрүн үйрөткөндөй, бизге бардык (дүйнө) иштеринде истихааранЫ үйрөтүп, мындай дээр эле: " Эгерде, силердин бирөөңөр кандайдыр бир ишти баштоону кааласа, парз болбогон эки рекет намаз окусун да, андан кийин мындай десин: "Оо, Алла! Мен Сенин илимиңден (Сенден) кеңеш сурайм! Сенин кудурет-күчүңдөн жардам сурайм. Мен Сенин улук пазилетиңди (көп-мол жакшылыгыңды) сурайм! Сен Билүүчүсүн! Мен билбеймин. Албетте, Сен тагдырды буюруучусуң, мен*

буюруучу эмесмин, кайыпты (пенделерге билинбеген кабарларды) эң жакшы Билүүчүсүн! Оо, Алла! Эгер бул иштин азыркысы, кийинкиси жана бул ишимдин акыбети мага, диниме, жашоомо, азыркыга жана клечекке жакшылык болсо, аны мага буюр, жеңил-берекелүү кыл жана тагдырыма айландыр! Ал эми, бул иштин азыркысы, кийинкиси жана бул ишимдин акыбети мага, диниме, жашоомо, азыркыга жана келечекке жамандык болчу болсо, аны менден, мени андан буруп жибер жана мага жакшылыгың кайда экенин көргөзүп, аны менен мени ыраазы кыл! Айтты: (анан) муктаждыгын айтат». (Бухарий: 1166)

15. Сапарга чыгуу адеби

Сапар - бул адам баласынын түрдүү муктаждыктарын аткаруу үчүн бир орундан экинчи орунга баруусу.

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ сапар машакатын жеңилдетүү үчүн кээ бир адептерди үйрөтүп кеткен.

Алар төмөнкүлөр:

1. Сапарга үч же андан көп жолдош менен чыгуу.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الرَّاكِبُ شَيْطَانٌ وَالرَّاكِبَانِ شَيْطَانَانِ وَالثَّلَاثَةُ رَكْبٌ» (رواه أبو داود: 2607 والترمذي: 1674)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: *(Сапардагы) бир атчан, бир шайтан, эки атчан эки шайтан. Үч атчан, атчандар жамааты*". (Абу Давуд: 2607. Тирмизий: 1674)

2. Сапарга чыгуу алдында истихаара кылуу.

3. Сапар жамааты өздөрүнүн ичинен бирөөнү башчы шайлоосу. Ал, алар менен кеңешип, сапардагы башчылык милдетин аткарат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا كَانَ ثَلَاثَةٌ فِي سَفَرٍ فَلْيُؤَمِّرُوا أَحَدَهُمْ» (رواه أبو داود: 2608)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Эгерде үч адам сапарга чыкса, өздөрүнүн ичинен бирөөнү башчы шайлашсын*".
(Абу Давуд: 2608)

4. Унаасына (ар түрдүү унааларга) мингенден кийин сапар дубасын окуу.

قَالَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا اسْتَوَى عَلَى بَعِيرِهِ خَارِجًا إِلَى سَفَرٍ كَبَّرَ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ ﴿سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ﴾ اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى وَمِنْ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ وَالمَالِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ وَإِذَا رَجَعَ قَالَهُنَّ وَزَادَ فِيهِنَّ آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ» (رواه مسلم: 1342)

Абдулла бин Умар (*Алла ал экөөнөн ыраазы болсун*) айтты: "*Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ сапарга чыгып баратып, төөсүнүн үстүнө отурганда, үч жолу Алланы улуктап (улуулугун урматтап), андан кийин минтип айтаар эле: "Бизге ушул унааны моюн сундуруп койгон Алла Таала бардык кемчилик жана айыптардан таза Аруу Зат! (Эгер Ал моюн сундурбаганда) биз буга кубатыбыз жетпейт эле. Бардыгыбыз Раббыбызга кайтуучубуз".*

Оо, Алла! Биз ушул сапарыбызда Сенден жакшылык менен такыбалыкты жана Өзүң ыраазы болгон амалды сурайбыз. Оо, Алла! Бул сапарыбызды бизге жеңил кыл! Анын алыстыгын бизге жакын кыл! Оо, Алла! Сапардагы жолдошум, малымдын жана үй-бүлөмдүн Кароочусу Өзүңсүн! Оо, Алла! Мен Сенин жардамың менен сапардын кыйынчылыктарынан, жаман көрүнүштөрүнөн, ошондой эле малыма, үй-бүлөмө жаман акыбалда кайтуудан сактанам». Үйүнө кайтканда ушул эле дубаны окуп, акырына төмөндөгүлөрдү кошумча кылат: «*Биз тооба кылып, ибадат кылып жана Раббыбызга шүгүр кылып (жакшылык менен) кайтып келе жатабыз*!". (Муслим: 1342)

5. Төрт рекеттүү намаздарды кыскартып, эки рекет окуусу.

قال تعالى: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا﴾ (النساء: 101)

Алла Таала айтты: "*(Оо, момундар!) эгер жер жүзүндө сапар кылсаңар, (жана) силерге душмандын зыян жеткирүүсүнөн корксоңор, намазыңардан (бир бөлүгүн) кыскартып окушуңарда силерге күнөө жок. Албетте, каапырлар силерге анык душман*". (Ниса: 101)

6. Аял заты махрамы менен гана сапарга чыгуусу. Ал - Шариятта турмуш куруусу түбөлүккө арам болгон жакын тууганы. Алар төмөнкүлөр:

а) Ата-тектеги махрамдар: атасы, чоң атасы, ага-иниси, баласы, атасынын ага-инилери, таякеси ж.б.у.с.

б) Үйлөнүү жолу менен болгон махрамдар: күйөөсү, кайнатасы жана апасынын (башка) күйөөсү.

в) Эмчектеш махрамдар: эмчектеш ага-иниси, сүт энесинин күйөөсү ж.б.у.с. сүт эмүү жолу (эмчектеш) менен болгон туугандары.

قال رسولُ اللهِ ﷺ: «لَا يَحِلُّ لِامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ مَسِيرَةَ يَوْمٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ عَلَيْهَا» (رواه مسلم: 1339)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Алла Таалага жана Акырет Күнүнө ыйман келтирген аялдын бир күн (бир түн) аралыктагы сапарга чыгуусу бир гана махрамы менен адал болот*". (Муслим: 1339)

7. Сапардан келгенде үйүнө баруудан мурда мечитке барып, намаз окуу сүннөт.

قَالَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ ﷺ: «أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ فَيَرْكَعُ فِيهِ رَكْعَتَيْنِ» (رواه البخاري: 4418)

Каъб бин Малик (Алла андан ыраазы болсун) айтты: "Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ сапардан келгенде мечиттен баштап, анда эки рекет намаз окуур эле". (Бухарий: 4418)

16. Ата-эне менен болгон адеп

Ислам дини ата-эненин даражасын башка диндерде жок даражага көтөргөн. Анткени, Алла Таала ата-энеге болгон жакшы мамилени, аларга урмат-сый көрсөтүүнү Алла Таалага ыйман келтирип, сыйынуудан (ибадат кылуудан) кийинки эле орунга койгон.

قال تعالى: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ (النساء: 36)

Алла Таала айтты: "*Алла Таалага кулчулук (ибадат) кылгыла жана Ага эч нерсени тең (шерик) кылбагыла! Жана ата-энеңерге жакшылык кылгыла*!". (Ниса: 36)

Ошондой эле ата-энеге жакшылык кылуу жана аларды урматтап-сыйлоо Алла Таала жакшы көргөн иштерден болуп саналат.

قال عَبْدُ اللَّهِ بن مَسْعُودٍ ﷺ: «سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ قَالَ الصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ» (رواه البخاري: 5970 و مسلم: 85)

Абдулла бин Масъуд (Алла андан ыраазы болсун) айтты: "Мен Пайгамбардан «Алланын саламы салаваты болсун», Амалдардын кайсынысы Аллага сүйкүмдүүрөөк (жакшыраак)? - деп сураганымда ал айтты: "Намаздын өз убагында окулганы". Андан кийин кайсы? - деп сураганымда. Ал айтты: "Ата-энеге жакшылык кылуу".
(Бухарий: 5970. Муслим: 85)

Анда эмесе азыр силерге ата-эне менен болгон адептердин кээ бирлерин айтып өтөлү:

1. Ызалантып, кайгы-капага салып оройлук кылбоо. Жадагалса "оф" деген да сөздү айтпоо. Алардын (Алла Таалага каршы келбеген) буйруктарына моюн сунуу. Аларга мээрим төгүп, жакшы мамиледе болуу ар бирибиздин милдетибиз.

قال تعالى: ﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا﴾ (الإسراء: 23-24)

Алла Таала айтты: "Раббың *жалгыз Өзүнө гана сыйынууңарды, ошондой эле ата-энеге жакшылык кылууңарды буюрду. Эгер алардын (ата-эненин) бирөөсү же болбосо экөө тең карылык жашына жетишсе, аларга карап "оф" дебе (үшкүрбө) жана алардын сөздөрүн кайтарба. Аларга ар дайым жакшы сөз айт*!". (Исра: 23 -24)

2. Аларга (сөздө, амалда, алыш-бериште ж.б. нерселерде) жакшылык кылуу. Аларды, бала-чакасынан, аялынан жана өз жанынан да алдың (бийик) коюу (артык көрүү). Алардын буйруктарын жана талаптарын алдыңкы орунга коюу. Эгер каапыр болушса да, Алла Таала тыйбаган жолдо аларды ыраазы кылуу.

قال تعالى: ﴿وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ﴾ (لقمان: 15)

Алла Таала айтты: "*Эгер алар (ата-энеңер) сени өзүң билбеген нерселерди Мага шерик кылууга зордошсо, анда аларга баш ийбе. Аларга (мейли мусулман болушпаса да) дүйнөдө жакшы мамиледе болгун жана өзүң Мага тообо кылган кишилердин жолун ээрчигин*!". (Лукман: 15)

3. Алар муктаж болгон кезде, аларды колдон келишинче камсыздандыруу.

4. Аларды кароо, багуу. Өзгөчө, карыган кезде аларга жумшак болуп, ар дайым кубаныч тартуулоо. Алла Таала ата-энеге кайрымдуу болууга буюруп, мындай деген:

قال تعالى: ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ (البقرة: 215)

Алла Таала айтты: "(*Оо, Мухаммад) сенден эмнени (жана кимдерге) кайрымдуулук кылууну сурашат. Кандай жакшылык*

кылсаңар (анын баарын) ата-энеге, тууган-урукка, жетимдер менен бей-бечараларга жана жолоочу мусулмандарга кылгын! - деп айт". (Бакара: 215)

5. Сапарга алардын уруксаты менен чыгуу.

6. Жакшылык кылууда эне үчүн артыкчылыкты белгилөө.

Пайгамбарыбыздан ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ кимге жакшылык кылуум керек деп сурашканда. Ал: үч жолу энеңе, төртүнчүсүндө гана атаңа деп жооп берген.

7. Алар дүйнөдөн өткөндөн кийин аларга дуба кылуу, (Алланын буйруктарына каршы келбеген) осуяттарын аткаруу жана алардын достору менен жакшы мамилени улоо.

قال الله تعالى: ﴿وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا﴾ (الإسراء: 24)

Алла Таала алардын акыларына дуба кылууга буюруп, мындай деген: "*Оо, Раббым! Мени алар наристе чагымдан тарбиялап өстүрүшкөндөй, сен да аларга ырайым кыл (мээримиңе бөлө) - деп акыларына дуба кыл*". (Исра: 24)

عَنْ ابنِ عُمَرَ قالَ: قالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ أَبَرِّ الْبِرِّ صِلَةَ الرَّجُلِ أَهْلَ وُدِّ أَبِيهِ بَعْدَ أَنْ يُوَلِّيَ»
(رواه مسلم: 2552)

Ибн Умардан (*Алла ал экөөнөн ыраазы болсун*) айтты, Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: "*Бир киши, атасы бул дүйнөдөн өткөндөн кийин анын достору менен жакшы мамиледе жана байланышта болуусу эң жакшы иштерден болуп эсептелет*". (Муслим: 2552)

17. Балдар менен болгон адеп

Алла Таала ата-эненин жүрөгүнө балдарына болгон ырайымдуулук, мээримдүүлүк жана аёо сезимдерин жараткан. Ал сезимдер бала тарбиялоодо, аларды келечекке даярдоодо, калыптануусуна жана келечекте жакшы натыйжаларды берүүдө эң чоң роль ойнойт.

Мына ошондуктан, Ислам шарияты жүрөктөргө мээримдүүлүктү бекемдеп, ата-энелерди ал сыпат менен калыптанууга кызыктырат.

Мусулман адам өз балдарына карата төмөнкү адептерге көңүл буруусу керек:

1. Балдарына мээрим төгүп, ырайымдуу болуу.

قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ ﵁: «قَبَّلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ وَعِنْدَهُ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ جَالِسًا فَقَالَ الْأَقْرَعُ إِنَّ لِي عَشَرَةً مِنْ الْوَلَدِ مَا قَبَّلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يُرْحَمُ »

(رواه البخاري: 5997 ومسلم: 2318)

Абу Хурайра (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Алланын элчиси* «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» *Хасан ибн Алини өпкөндө анын алдында (жанында) ал – Акръа бин Хабис ат-Тамимий отурган. Ал – Акръа: менин он балам бар. Алардын бирөөсүн да өпкөн жокмун - дегенде, Алланын элчиси (ага Алланын салават-саламдары болсун) ага карады да, андан кийин мындай деди: "Мээрим төкпөгөн, мээримдүүлүк көрбөйт*".

(Бухарий: 5997. Муслим: 2318)

2. Ата-эне балдарына жаман ат койгондон сактанып, жакшысын тандап коюу. Аттардын жакшысы: Абдулла жана Абдурахман.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَحَبَّ أَسْمَائِكُمْ إِلَى اللَّهِ عَبْدُ اللَّهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ» (رواه مسلم: 2132)

Алланын элчиси «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» айтты: "*Алла Таалага эң жакшы көрүлгөн аттар: Абдулла жана Абдурахман*".

(Муслим: 2132)

قالت عَائِشَةُ رضي الله عنها: «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُغَيِّرُ الِاسْمَ الْقَبِيحَ» (رواه الترمذي: 2839)

Айша (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: "*Пайгамбар* «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» *жаман атты өзгөртчү*".

(Тирмизий: 2839)

3. Эркек бала төрөлсө, эки кой, кыз бала төрөлсө, бир кой союп акыйка (жентек) кылуу (сүннөт).

قال رسولُ اللهِ ﷺ: «عَنْ الْغُلَامِ شَاتَانِ مُكَافِئَتَانِ وَعَنْ الْجَارِيَةِ شَاةٌ » (رواه أبو داود: 2831)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: "*Эркек бала үчүн эки бирдей-окшош кой, кыз бала үчүн бир кой союлат*".
(Абу Давуд: 2831)

4. Балдардын жаман сапаттардан алыс болуп, жакшы сапаттар менен калыптануусуна жана ислам тарбиясында өстүрүүгө (тарбиялоого) көңүл буруу.

قال رسولُ اللهِ ﷺ: «مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ» (رواه أبو داود: 495-496)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: "*Балаңар жети жашка толгондо (чыкканда), намазга буюргула! Он жашында намаз (окубагандыгы) үчүн ургула! Жана (кыз менен балдарды) бөлүп өзүнчө жаткыргыла!"*. (Абу Давуд: 495-496)

5. Куран жана шарият илимдерин үйрөтүү. Салих (жакшы) балдардан болуп чоңоюп, өтүп кеткен ата-энелеринин акыларына дуба кылуу үчүн такыбалыкка - динди бекем кармоого тарбиялоо.

قال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ (التحريم: 6)

Алла Таала айтты: "*Оо, ыйман келтирген пенделер! Силер өзүңөрдү жана үй-бүлөңөрдү отуну адамдар жана таштар болгон тозоктон сактагыла, ал (тозок) үстүндө катуу дил жана катуу кол, Алла өздөрүнө буюрган нерсеге баш ийбестик кылбай турган, жалаң гана өздөрүнө буюрулган нерсени кыла турган периштелер турат*". (Тахрим: 6)

6. Тамеки тартуу, наркотикалык заттарды колдонуу, алдоо ж.б.у.с. жаман адаттардан алыс болуу үчүн көрсөтмө берип үлгү болуу.

7. Балдардын ортосунда бардык мамиледе адилеттүү болуу. Бирин экинчисинен артык көрбөө. Мисалы: белек бергенде, кийим-кечек, тамак-аш менен камсыздардырууда.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا فِي أَوْلَادِكُمْ » (رواه مسلم: 1623)

Алланын элчиси ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ айтты: "*Алладан корккула! Балдарыңардын ортосунда адилеттүү болгула*!". (Муслим: 1623)

18. Жубайлар ортосундагы адеп

Алла Таала пенделерин жубу менен жараткан. Ошондуктан Ислам дини да жуптукта өмүр сүрүүгө үндөйт.

قال تعال: ﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ﴾ (النحل: 72)

Алла Таала айтты: "*Алла силер үчүн өзүңөрдөн жуптарды жаратып, жуптарыңардан силер үчүн балдарды, неберелерди жаратты жана силерди адал - таза ырыскылар менен азыктандырды. Анан алар жалганга (будтарга сыйынууга) ыйман келтиришип, Алла Тааланын жакшылыктарына каапыр болушабы*?!" (Нахл: 72)

قال الله تعالى: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (الروم: 21)

Алла Таала айтты: "*Анын аят-белгилеринин (дагы бири) - Ал силер бирге турушуңар үчүн өзүңөрдөн жуптарды жаратышы жана ортоңордо сүйүү жана мээрим пайда кылышы. Албетте мында пикир кыла турган коом үчүн аят-үлгүлөр бар*". (Рум: 21)

Жуптук напсини кармоого жана туяк калтырууга (урукту сактап калууга) себепчи болгондуктан, Ислам docininde күйөөнүн да аялдын да ар биринин укуктары, милдеттери жана ар биринин ортосунда боло турган адептер бар.

قال الله تعالى: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ (البقرة: 228)

Алла Таала айтты: "*Жакшы иштерде алар (аялдар) үчүн күйөөлөрүнүн алдында милдеттери бар сыяктуу эле укуктары да бар*". (Бакара: 228)

Биринчи. Эркектин (күйөөнүн) милдеттери:

1. Махр берүү.

قال الله تعالى: ﴿وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ (النساء: 4)

Алла Таала айтты: "*Аялдарыңарга махрларын (алар никеңерге өтүү менен өздөрүн силерге тапшыргандарынын акысын) сөзсүз (чын көңүлдөн ыраазылык менен) бергиле*!" (Ниса: 4)

2. Абалына жараша аялын жана балдарын тамактандырып, кийиндирип жана турак-жай менен камсыз кылуусу.

قال تعالى: ﴿لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ﴾ (الطلاق: 7)

Алла Таала айтты: "*Бай - дөөлөттүү киши өз байлыгынан (т.а. байлыгына жараша) каржыласын. Кимдин ырыскысы кысылган (кембагал) болсо, ал убакта Алла өзүнө тартуу кылган нерседен (т.а. өз абалына жараша) каржыласын*!" (Талак: 7)

قال تعالى: ﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ (البقرة: 233)

Алла Таала айтты: "*Аларды (энелерди) абалына жараша кийиндирип - ичиндирүү - атанын милдети*". (Бакара: 233)

قال تعالى: ﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ﴾ (الطلاق: 6)

Алла Таала айтты: "*Аларга өзүңөрдүн турак-жайыңардан кудуретиңер жеткен жайдан турак бергиле*!" (Талак: 6)

3. Аялына диндин зарылдыктарын (эгер билбесе) үйрөтүүсү. Аны (аялын) намаз окууга ж.б. ибадаттарга буюруусу. Шариятта жабууга буюрулган денесин ачуудан, жалаң эркектер менен жалгыз калуудан ж.б. Ислам growinde тыюу салынган нерселерден кайтаруусу.

قال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ (التحريم: 6)

Алла Таала айтты: "*Оо, ыйман келтирген пенделер! силер өзүңөрдү жана үй-бүлөөңөрдү отуну адамдар жана таштар болгон тозоктон сактагыла*!" (Тахрим: 6)

4. Көп аялдуу болсо, алардын ортосунда каржылоо, багуу жана түнөө ж.б.у.с. нерселерде адилеттүү болуу.

قال تعالى: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً﴾ (النساء: 3)

Алла Таала айтты: "*Эми эгер (алардын арасында) адилеттүүлүк кыла албастыктан корксоңор, анда бир аялга (үйлөнгүлө*!" (Ниса: 3)

5. Аялына жакшы мамиледе болуу.

قال تعالى: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ (النساء: 19)

Алла Таала айтты: "*Алар (аялдар) менен жакшы, ынтымактуу жашагыла*!" (Ниса: 19)

6. Аялынын төшөгүнө төрт айдан ашык убак жатпай койбоо. Кошулган учурда, шариятта көрсөтүлгөн жолдо кошулуу керек. Артына жана хайз (этек кир) мезгилинде кошулуу шариятта арам кылынган.

قال تعالى: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ (البقرة: 222)

Алла Таала айтты: "*Оо, Мухаммад, сенден ошондой эле айыз (этек кири) жөнүндө сурашат. Айткын: "Ал жийиркеничтүү (зыяндуу) нерсе. Демек, айыз маалында аялдарыңардан оолак болгула жана тээ тазарганга чейин жакындашпагыла! Таза болгондон кийин гана аларга Алла буюрган тараптан келгиле*!" (Бакара: 222)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَلْعُونٌ مَنْ أَتَى امْرَأَتَهُ فِي دُبُرِهَا» (رواه أبو داود: 2162)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Аялынын артына кошулган киши, каргышталган*". (Абу Давуд: 2162)

7. Бири-биринин сырын ачпоо жана айыптарын башкаларга айтпоо.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ أَشَرِّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلَ يُفْضِي إِلَى امْرَأَتِهِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا» (رواه مسلم: 1437)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Кыямат күнүндө Алланын астында адамдардын эң төмөн даражасы, ал бири-бирине кошулуп, анан а(ялы)нын сырын жайылткан киши*". (Муслим: 1437)

8. Балдарды (Ислам тарбиясында) тарбиялоо ал экөөнүн милдети.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا» (رواه البخاري: 893)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: "*Ар бириңер кароочусуңар, ар бириң кол астындагыларга жоопкерсиңер. Аял күйөөсүнүн үйүндө (бала-чака жана мал-мүлкүнө) кароочу, жана ага жоопкер*". (Бухарий: 893)

<u>Экинчи. Аялдын милдеттери</u>:

1. Алла тыйбаган жолдо күйөөсүнө баш ийүү. Барында да, жогунда да анын абийирин сактоо. Күйөөсүнүн мал-мүлкүнө жана балдарына көз салып сактоо.

قال تعالى: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾ (النساء: 34)

Алла Таала айтты: "*Эркектер өз аялдары үстүндө жетекчи. Буга себеп, Алла алардын бирөөлөрүн-бирөөлөрүнөн (эркектерди аялдардан) даражасын бийик кылганы жана эркектер (аялдары жана үй-бүлөөлөрү үчүн) өз мал-мүлктөрүнөн сарп-каражат кылгандыктары. Демек, Алла Таалага кулчулук кылып, Ага жана эрлерине баш ийип, алар жокто Алланын сактоосу (жана жардамы) менен (эрлеринин*

мал-мүлктөрүн жана өз абийирлерин) сактоочу аялдар - жакшы аялдар». (Ниса: 34)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا» (رواه البخاري: 893)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Аял күйөөсүнүн үйүндө (бала-чака жана мал-мүлкүнө) кароочу, жана ага жоопкер*». (Бухарий: 893)

2. Күйөөсүнүн үйүнөн анын уруксаты жана ыраазычылыгысыз чыкпайт. Башка эркектерди карабайт. Эркектер арасында үнүн бийик көтөрбөйт. Жамандыктан колун тартат. Тилин жаман сөздөн сактайт. Күйөөсүнүн жакындары менен жакшы мамиледе болот.

قال تعالى: ﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ (النور: 31)

Алла Таала айтты: "*Момун аялдарга да айткын, көздөрүн (чоочун эркектерге кароодон) тосушсун жана абийирдүү жерлерин (арамдан) сакташсын. Ошондой эле көрүнүп тургандан башка кооздук-жасалгаларын (т.а. үстүлөрүндөгү кийимдеринен башка кооздук-жасалгаларын чоочун бирөөлөргө) көрсөтүшпөсүн!*». (Нур: 31)

3. Күйөөсүнө жакшы мамиледе болуу. Сөзүндө, кыймыл-аракетинде ж.б. нерселерде жумшак болуу.

قال الله تعالى: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾ (البقرة: 228)

Алла Таала айтты: "*Жакшы иштерде алар (аялдар) үчүн эрлеринин алдында милдеттери бар сыяктуу эле укуктары да бар. Дагы эркектер үчүн (аялдар) үстүндө бир даража (артыкчылык) бар*». (Бакара: 228)

4. Күйөөсү кошулууну кааласа, андан себепсиз тыйылбоо.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَلَمْ تَأْتِهِ فَبَاتَ غَضْبَانَ عَلَيْهَا لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ» (رواه البخاري: 3237 ومسلم: 1436 وأبو داود: 2141)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: "*Күйөөсү аялын төшөккө чакырса, аялы келбесе, аялына ачууланган абалда түнөсө, периштелер ал аялга таң атканча каргыш айтат*».
(Бухарий: 3237. Муслим: 1436. Абу Давуд: 2141)

19.Туугандар менен болгон адеп

Жакындар менен туугандык байланышта болуу бул дүйнөдө ырыскынын кең, өмүрдүн узун болуусуна, ал эми Акыретте болсо, Алла Тааланын ыраазылыгына жана соопторуна жеткирүүчү себептерден болуп эсептелет.

قَالَ رَسُول ﷺ: «قَالَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ وَيُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ»
(رواه البحاري: 5986 ومسلم: 2557)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: "*Кимде-ким, ырыскысынын кең, өмүрүнүн узун болуусун кааласа, жакындары менен туугандык байланышта болсун!*».
(Бухарий: 5986. Муслим: 2557)

Жакын туугандар алар: ата-тек, эне тараптагы жана кайын-журт себептүү болгон туугандар.

Мусулман адамдын жакын туугандарына карата болгон милдеттери:

1. Алар менен мээримдүү жакшы мамиледе болуу;

2. Алардын алсыздарына (жардам берип) жакшылык кылуу;

3. Муктаждарына (колунда жокторуна) материалдык жардам көрсөтүп, байларына белек берүү;

4. Оруулууларынан кабар алып, оруу эместеринин абалдарын сурап туруу;

5. Алар менен болгон мамилени үзүүдөн сактануу (эгерде алар үзүшсө деле). Анткени ал, пенденин бейишке кирбей калуусуна себепчи болот.

أَنَّ جُبَيْرَ بْنَ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ»
(رواه البخاري: 5984 ومسلم: 2556)

Албетте, Жубейр бин Мутъим (*Алла андан ыраазы болсун*) пайгамбардын «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» минтип айтып жатканын уккан: "*Туугандар менен) мамилени үзүүчү (адам) бейишке кирбейт*». (Бухарий: 5984. Муслим: 2556)

6. Эгерде кошуна болсо, эки укукка ээ: туугандык жана кошуналык укукка.

قال تعالى: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾ (النساء: 36)

Алла Таала айтты: «*Алла Таалага кулчулук (ибадат) кылгыла жана Ага эч нерсени тең (шерик) кылбагыла! Ата-энеңерге, тууган-урукка, жетимдерге, бей-бечараларга, тууган кошунага, бөтөн кошунага, жаныңардагы жолдошуңарга, жолоочу мусаапырга жана кол астыңардагы кулдарыңарга жакшылык кылгыла!*» (Ниса: 36)

Мына ошондуктан, башкаларга караганда жакын туугандарга садака кылуу (берүү) алдын (биринчи) турат.

قال تعالى: ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ (البقرة: 215)

Алла Таала айтты: «*(Оо, Мухаммад) сенден эмнени (жана кимдерге) кайрымдуулук кылууну сурашат. "Кандай жакшылык кылсаңар (анын баарын) ата-энеге, тууган-урукка, жетимдер менен бей-бечараларга жана жолоочу-мусаапырларга кылгыла. Кандай жакшылык кылсаңар, Алла Таала баарын көрүп, билип турат*». (Бакара: 215)

7. Ислам дини, жакын туугандар мусулман болушпаса деле алар менен жакшы байланышта болууну буюрат.

قَالَ عَمْرُو بْنِ العاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ جِهَارًا غَيْرَ سِرٍّ يَقُول: «إِنَّ آلَ أَبِي فلان لَيْسُوا بِأَوْلِيَائِي إِنَّمَا وَلِيِّيَ اللَّهُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنْ لَهُمْ رَحِمٌ أَبُلُّهَا بِبَلَاهَا يَعْنِي أَصِلُهَا بِصِلَتِهَا»

(رواه البخاري: 5990 ومسلم: 215)

Амр бин ал-Аас (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: пайгамбардын ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ жашырбастан жарыя кылып, минтип айтып жатканын уктум: "*Абу (Баланчанын) үй-бүлөсү менин жакындарым эмес. Менин жакындарым – Алла Таала жана момундардын салихтери (жакшылыры). Бирок, алар үчүн туугандык бар. Алар менен туугандык байланышта болом*». (Бухарий: 5990. Муслим: 215)

20. Кошуна менен болгон адеп

Ислам дини мусулман адамды жанында жашаган кошунасы, бирге иштеген кесиптеши, жана бирге жүргөн сапарлашы менен эң жакшы мамиледе болууну үйрөтөт.

قال تعالى: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ (النساء: 36)

Алла Таала айтты: «*Алла Таалага кулчулук (ибадат) кылгыла жана Ага эч нерсени тең (шерик) кылбагыла! Ата-энеңерге, тууган-урукка, жетимдерге, бей-бечараларга, тууган кошунага, бөтөн кошунага, жаныңардагы жолдошуңарга, жолоочу мусаапырга жана кол астыңардагы кулдарыңарга жакшылык кылгыла!*» (Ниса: 36)

Кошунанын исламдагы орду өтө чоң. Бул жөнүндө пайгамбарыбыз (*ага Алланын салават-саламдары болсун*) өз хадисинде мындай деген:

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ» (رواه البخاري: 6014 ومسلم: 2624 وأبو داود: 5151)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Жибрил (ага Алланын саламы болсун) кошунага жакшылык кылууну ушунчалык көп*

осуят кылгандыктан, аны мураскор кылып коёт го деп ойлоп калдым». (Бухарий: 6014. Муслим: 2624. Абу Давуд: 5151)

Мусулман адам кошуна менен болгон төмөнкү адептерге көңүл буруусу керек:

1. Кошунага зыян жеткирүүдөн сактануу. Мисалга, аялы менен зина кылуу (ойноштук кылуу), уурулук кылуу, сөгүп-тилдөө, таштандыларды ыргытуу, тынчын алуу ж.б.у.с. бардык кошуна ызаа боло турган нерселерден сактануу.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهُ» (رواه البخاري: 6475 ومسلم: 48)

Алланын элчиси (Алланын саламы, салаваты болсун) айтты: «*Кимде-ким, Алла Таалага жана Акырет Күнүнө ыйман келтирсе, анда кошунасына зыян бербесин!*» (Бухарий: 6475. Муслим: 48)

2. Кошунасын урматтап, жакшылык кылуу.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُحْسِنْ إِلَى جَارِهِ» (رواه مسلم: 47)

Алланын элчиси (Алланын саламы, салаваты болсун) айтты: «*Кимде-ким, Алла Таалага жана Акырет Күнүнө ыйман келтирсе, анда кошунасына жакшылык кылсын!*». (Муслим: 47)

3. Ал-абалын сурап, эгер муктаж болсо, тамак-аш жана кийим-кечеден каралашуу (жардам берүү).

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَا أَبَا ذَرٍّ إِذَا طَبَخْتَ مَرَقَةً فَأَكْثِرْ مَاءَهَا وَتَعَاهَدْ جِيرَانَكَ» (رواه مسلم: 2625)

Алланын элчиси (Алланын саламы, салаваты болсун) айтты: «*Эй, Аба Зар! Эгер шорпо бышырсаң, суусун көбүрөөк куюп, кошунаңдан кабар ал!*». (Муслим: 2625)

21. Достор менен болгон адеп

Адамга достун таасири чоң болгондуктан, мусулман адам жакшы дос тандоого аракет кылуусу керек. Алланын элчиси

«АЛЛАНЫН САЛАМЫ, САЛАВАТЫ БОЛСУН» жакшы достун пайдаларын жана жаман достун зыяндарын баяндап мындай деген:

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَ الْجَلِيسِ السَّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ ، وَنَافِخِ الْكِيرِ ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ ، إِمَّا أَنْ يُحْذِيَكَ ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً ، وَنَافِخُ الْكِيرِ، إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً» (رواه البخاري: 2101)

Алланын элчиси «АЛЛАНЫН САЛАМЫ, САЛАВАТЫ БОЛСУН» айтты: «*Жакшы достун мисалы менен жаман достун мисалы, миск сатуучу менен көөрүк үйлөөчүнүн мисалындай: Миск сатуучу же сага миск тартуу кылат же сен андан миск сатып аласың же андан жакшы жыт табасың, Көөрүк үйлөөчү болсо, же кийимиңди күйгүзөт же сен андан жаман жыт табасың*».

(Бухарий: 2101)

<u>Мусулман адам досторунун арасында төмөнкү адептерди сактоосу зарыл</u>:

1. Алла ыраазылыгы үчүн жакшы көрүп достошуу. Мына ушул достук чыныгы достук болуп эсептелет. Алла Таала бири-бирин Алла үчүн жакшы көргөн досторду Кыямат Күнүндө Өз (аршынын) көлөкөсүнө алууга убада берген.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لاَ ظِلَّ إِلاَّ ظِلُّهُ الإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌ نَشَأَ بِعِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلاَنِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ» (رواه مسلم: 1031)

Алланын элчиси «АЛЛАНЫН САЛАМЫ, САЛАВАТЫ БОЛСУН» айтты: «*Алла Таала Өзүнүн көлөкөсүнөн башка көлөкө жок күндө (Кыямат Күнүндө) жети (түрдүү) адамды Өз (аршынын) көлөкөсүнө алат: Адилеттүү башчыны, Алла Тааланын ибадатында өскөн жигитти, жүрөгү мечиттерге байланган кишини, Алла үчүн бири-бирин жакшы көрүп, Алла үчүн топтолуп, Алла үчүн (Анын ыраазылыгында) таркап кеткен эки кишини (досту)* ...».

(Муслим: 1031)

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ» (رواه البخاري: 16 ومسلم: 43-67)

Алланын элчиси «Алланын саламы, салаваты болсун» айтты: «*Кимде үч (сыпат) бар болсо, анда ал ыймандын даамын татыптыр: Алла жана Анын элчиси ага баардык нерселерден сүйкүмдүүрөөк болсо, бирөөнү Алла үчүн гана жакшы көрсө, жана өзүнүн тозокко түшүүсүн жаман көргөндөй, Алла Таала аны каапырлыктан куткаргандан кийин кайра каапырлыкка кайтып кетүүсүн жаман көрсө*». (Бухарий: 16. Муслим: 43-67)

2. Эгерде муктаж болсо, материалдык жактан көмөк көрсөтүп, Алла үчүн диндеги ага-инилик милдетин аткаруу. Дин жана дүйнө иштеринде жардам берип, ага насаат айтуу.

3. Тилин ага жаман сөз айтуудан сактап, ага жакшы гана сөз айтуу.

4. Анын сырларын сактап, пенделик кылып кетирген кемчиликтерин кечире (көтөрө) билүү.

5. Жаман достон алыс болуу. Анткени, ал жаман ишке барууга түрткү болот.

Тозок ээлеринин кээ бирлери жөнүндө Алла Таала мындай деген:

قال تعالى: ﴿يَا وَيْلَتَا لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي﴾ (الفرقان: 28-29)

Алла Таала айтты: «*Өлүм болсун мага, мен баланчаны дос тутпаганымда кана! Чындыгында, мага эскертме - Куран келгенден кийин, ошол (баланча) мени жолдон адаштырды*». (Фуркаан: 28-29)

22. Жалпы мусулмандар менен болгон адеп

Диндеги (мусулман) бир туугандарды жакшы көрүү жана алардын ыйманга негизделген укук-акыларын өтөө чыныгы мусулмандын көрүнүктүү (эң негизги) сапаттарынан болуп эсептелет. Анткени улутунун, өңү-түсүнүн жана тилинин башка экендигине карабастан, аны диндеги бир тууганы менен бириктирип бекем байланыштырган нерсе ал – Алла Таалага ыйман келтирүү биримдиги (байланышы).

قَالَ اللهُ تَعَالَى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ (الحجرات: 10)

Алла Таала айтты: «*Чындыгында, ыймандуулар - бир тууган*».
(Хужурат: 10)

Мусулман адам диндеги бир тууганынын укуктарын жана ага карата өз милдеттерин аткарууда аны ибадат (Алла Таалага сыйынуу) жана аны менен Алла Таалага жакындаймын деген ишенимде аткарат. Мына ошол акы (укук) жана милдеттердин кээ бирлерин айта кетсек, алар төмөнкүлөр:

1. Мусулман адамга жолуккан кезде сөз баштаардан мурда **Ас-салааму алайкум ва рахматул-лаахи ва бара-каатух** (Силерге (сага) Алла Тааланын тынчтык-саламы, ырайымы жана берекеси болсун) – деп салам берүү.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ» (رواه البخاري: 6236 ومسلم: 39)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Тааныган да, таанылбаган да адамыңа салам бергин*».
(Бухарий: 6236. Муслим: 39. Абу Давуд: 5194)

Алла Тааланын буйругун аткарып, анын саламына **Ва алайкум–ус-салааму ва рахматул-лаахи ва баракаатух** (Силерге (сага) да Алла Тааланын тынчтык-саламы, ырайымы жана берекеси болсун) – деп алик алуу.

قال تعالى: ﴿وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا﴾
(النساء: 86)

Алла Таала айтты: «*Качан силерге салам берилсе, силер андан жакшыраак кылып алик алгыла. Же (эч болбосо) ошол саламдын өзүн кайтаргыла*!». (Ниса: 86)

Мүмкүн болсо кол алышып көрүшүү.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ فَيَتَصَافَحَانِ إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَفْتَرِقَا»

(رواه أبو داود: 5201 والترمذي: 2727 وابن ماجه: 3703)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Эки мусулман жолугушуп, кол алышып көрүшсө, бири-биринен ажырап кетпестен, мурун (кичине) күнөөлөрү кечирилет*».
(Абу Давуд: 5201.Тирмизий: 2727. Ибн Маажа: 3703)

2. Ооруп калса кабар алып, аларга Алла Тааланын шыпаа берүүсүн тилеп дуба кылуу.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا ابْنَ آدَمَ مَرِضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُودُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فُلَانًا مَرِضَ فَلَمْ تَعُدْهُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ » (رواه مسلم: 2569)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Кыямат күнү Алла Таала айтат: Эй, адам баласы! Мен ооруп калдым, а сен кабар алган жоксун. Ошондо пенде айтат: Оо, Жараткан! Кантип мен Сенден кабар алам, Сен ааламдардын Раббысың. Алла Таала айтат: Баланча пендемдин ооруганын билип туруп, андан кабар албадың. Эгерде андан кабар алганыңда, анын жанынан Мени табаар элең*». (Муслим: 2569)

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا عَادَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ لَمْ يَزَلْ فِي خُرْفَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَرْجِعَ»

(رواه مسلم: 2568)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Мусулман адам башка бир (оруп калган) мусулман бир тууганынын абалын сурап кабар алса, үйүнө кайтып келгенче бейиштин жолунда болот*». (Муслим: 2568)

3. Эгерде, чүчкүргөндөн кийин "**Ал-хамду Лилла**" – (Алла Таалага мактоолор-шүгүрлөр болсун) десе, **Ярхамукалла** (Алла Таала сени Өз ырайымына алсын) – деп дуба кылуу.

Чүчкүргөн адам ага минтип жооп кайтарат: **Яхдиикумуллаааху ва Юслиху Баалакум** (Алла Таала силерди туура жолго баштасын жана абалдарыңарды оңдосун).

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ ، فَلْيَقُلِ : الْحَمْدُ لِلَّهِ ، وَلْيَقُلْ لَهُ أَخُوهُ :يَرْحَمُكَ اللَّهُ ، فَإِذَا قَالَ لَهُ :يَرْحَمُكَ اللَّهُ ، فَلْيَقُلْ له : يَهْدِيكُمُ اللَّهُ ، وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ» (رواه البخاري: 6224)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Качан силердин бирөөңөр чүчкүрсө,* ***ал-хамду Лилла*** *– деп айтсын! Анын (диндеги) бир тууганы* ***Ярхамукалла*** *– деп айтсын! Эгерде ага* ***Ярхамукалла*** *– деп айтса, анда ал* ***Яхдиикумуллаааху ва Юслиху Баалакум*** *- деп айтсын!*» (Бухарий: 6224)

4. Мусулман адам мусулман бир тууганынын кубанычын тең бөлүшүп, чакырган чакырыгына жооп берет.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ يُمْنَعُهَا مَنْ يَأْتِيهَا وَيُدْعَى إِلَيْهَا مَنْ يَأْبَاهَا وَمَنْ لَمْ يُجِبْ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ» (رواه مسلم: 1432)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Тамактын (тойдун) эң жаманы – келе тургандар (кедейлер) чакырылбай, андан баш тарткандар (келбей тургандар) чакырылган тойдун тамагы. Кимде-ким, чакырылган жерге барбай койсо, анда ал Алла Таалага жана анын элчисине күнөөкөр болуптур (каршы чыгыптыр)*». (Муслим: 1432)

5. Эгерде, мусулмандардын бирөөсү каза болуп калса, анын жаназасына катышып, намаз окуу. Күнөөлөрүнүн кечирилүүсүн жана сурагы жеңил, жообу бекем болуусун Алла Тааладан сурап дуба кылуу.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ رَدُّ السَّلَامِ وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ» (رواه البخاري: 1240)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Мусулмандын экинчи бир мусулмандагы акысы бешөө: саламга алик алуу, оруулардын абалын сурап кабар алуу, жаназага катышуу,*

чакырыгына жооп берүү жана чүчкүрүп, ***ал-хамду Лилла*** *– деп айтса,* ***Ярхамукалла*** *– деп айтуу».* (Бухарий: 1240)

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ صَلَّى عَلَى جِنَازَةٍ فَلَهُ قِيرَاطٌ وَمَنْ شَهِدَ دَفْنَهَا فَلَهُ قِيرَاطَانِ »

(رواه أحمد: 9197 وابن ماجه: 1539)

Алланын элчиси ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ айтты: «*Кимде-ким жаназа намазына катышса, ага бир кыйрат (Ухуд тоосундай сооп), ал эми, өлүктү көмүүгө катышса, (анда) ага эки кыйрат*».

(Ахмад: 9197. Ибну Маажа: 1539)

6. Эгерде, кеңеш сураса (же анын кеңешке муктаж экендигин билип калса), анын ишиндеги жакшылык менен жамандыкты баяндап туура-түз кеңеш берүү.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِذَا اسْتَنْصَحَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيَنْصَحْ لَهُ » (رواه البخاري: 2157)

Алланын элчиси ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ айтты: «*Эгерде силердин бирөөңөр (диндеги) бир тууганынан кеңеш сураса, кеңешин берсин!*» (Бухарий: 2157)

7. Өзүнө жакшы көргөн нерсени башкага (диндеги бир тууганына) да жакшы көрүү. Өзүнө жаман көргөн нерсени башкага да жаман көрүү.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ» (رواه البخاري: 13)

Алланын элчиси ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ айтты: «*Силердин эч кимиңер өзүнө (жакшы) көргөн нерсени башка (мусулман) бир тууганына жакшы көрмөйүнчө (толук) ыймандуу боло албайт*». (Бухарий: 13)

8. Эки мусулман урушуп таарынышып калышса, үч күндөн ашырбастан жарашуулары керек.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ » (رواه البخاري: 2559)

Алланын элчиси ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ айтты: «*Мусулман адамдын (диндеги) бир тууганын үч күндөн ашык таштоосу адал болбойт (арам). Бири-бирине жолугуп, мунусу андан, анысы*

мындан жүз бурат. Алардын жакшысы саламды биринчи баштаганы». (Бухарий: 2559)

9. Мусулмандын малына, жанына жана абийирине жамандык (зыян) жеткирбөө.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ» (رواه مسلم: 2564)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Мусулманга бардык мусулмандын каны, малы жана абийири (ар-намысы) арам*». (Муслим: 2564)

23. Алланын динине чакыруу адеби

Алла Тааланын динине дааватт кылуучу (чакыруучу) адам Алла тарабынан түшкөн акыйкатты кайдыгерге (бейкапарга) эскертүү, билбегенге үйрөтүү жана адашканга туура багыт берүү менен чакырат.

قال تعالى: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ (فصلت: 33)

Алла Таала айтты: «*Адамдарды (Алланын динине) үгүттөп үндөгөн жана өзү да жакшы иштер кылып, «Мен мусулмандарданмын» деген кишиден да жакшыраак сүйлөөчү ким бар?)*» (Фуссилат: 33)

Жалпысынан алганда, даават кылуунун адептери жана жолдору бар. Алардын эң негизгилери төмөнкүлөр:

1. Өзү чакырган нерсени билип, ага ыйман келтирүү. Билгенине амал кылуу (иш жүзүндө аткаруу).

قال تعالى: ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ (محمد: 19)

Алла Таала айтты: «*Ошондуктан (Эй, Мухаммад), Алла Тааладан башка сыйынууга татыктуу Зат жок экендигин билгин! Жана өз күнөөң үчүн, анан дагы момун-эркек жана момун-аялдардын (күнөөлөрү) үчүн кечирим сурагын!*» (Мухаммад: 19)

قال الله تعالى: ﴿كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ (الصف: 3)

Алла Таала айтты: «*Силердин өзүңөр кылбай турган ишти (кылабыз деп) айтууңар Алла Таала алдында өтө жаман көрүлгөн (иш)*». (Саф: 3)

قال تعالى: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ (البقرة: 44)

Алла Таала айтты: «*Силер адамдарды жакшылыкка буюруп, өзүңөрдү унутасыңарбы? Өзүңөр китепти (тооротту) окуп жатасыңар го?! Акыл жүгүртпөйсүңөрбү*?» (Бакара: 44)

قال الله تعالى: ﴿وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَى مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ﴾ (هود: 88)

Алла Таала айтты: «С*илерди кайтарып жаткан нерсени өзүм жасап, силерге каршы чыгууну каалабаймын*». (Худ: 88)

2. Жумшактык жана жакшы кулк-мүнөз менен даават кылуу.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تُنَفِّرُوا» (رواه مسلم: 1732 وأبو داود: 4835)

Алланын элчиси (Алланын саламы, салаваты болсун) айтты: «*Жеңилдеткиле! Кыйындатпагыла! Сүйүнчүлөгүлө! Качырбагыла!*» (Муслим: 1733. Абу Давуд: 4835)

3. Дааваттагы кыйынчылыктарды көтөрө билип, сабыр кылуу. Натыйжага шашпоо (үмүт үзбөө).

قال تعالى: ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ﴾ (الأحقاف: 35)

Алла Таала айтты: «*Ошондуктан (Эй, Мухаммад), сен да (өткөн) пайгамбарлар арасындагы бекемдик-туруктуулук ээлери сабыр кылгандарындай (бутпарастардын кыйноосуна) сабыр кылгын жана аларга (түшө турган азапты) шаштырбагын!*» (Ахкаф: 35)

4. Жакшы амалдарды кылуу. Башкаларды буюрган жакшылык иштерди өзү иш жүзүндө аткаруу.

قال تعالى: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ (البقرة: 44)

Алла Таала айтты: «*Силер адамдарды жакшылыкка буюруп, өзүңөрдү унутасыңарбы? Өзүңөр китепти (тооротту) окуп жатасыңар го?! Акыл жүгүртпөйсүңөрбү?*» (Бакара: 44)

5. Алла Тааланын динине абалга жараша, даанышмандуулук менен кээде жакшы насааттарды айтып чакыруу. Эгерде маселе аргасыздан тартышууну талап кылса, эң-көркөм адап-ахлактуулукту сактоо менен бирге далилдерге негизделген илимий таризде талкуу жүргүзүү.

قال تعالى: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ (النحل: 125)

Алла Таала айтты: «*(Эй, Мухаммад), Раббыңдын жолуна (динине) хикмат-даанышмандык жана көркөм насаат менен чакыргын! Алар (сени менен талашып-тартыша турган адамдар) менен эң көркөм жол менен далилдешип тартышкын!*». (Нахл: 125)

24. Илим издөө адеби

Инсандын жаралуу максатын жана шарият милдеттерин билүү үчүн ислам дини илим издөөгө өзгөчө көңүл бурат. Илим издөө амал кылуудан алдын турат.

قال تعالى: ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ (محمد: 19)

Алла Таала айтты: «*Ошондуктан (Эй, Мухаммад), андан башка сыйынууга татыктуу Зат жок экендигин билгин! Жана өз күнөөң үчүн, анан дагы момун-эркек жана момун-аялдардын (күнөөлөрү) үчүн кечирим сурагын!*».
(Мухаммад: 19)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы, салаваты болсун﴿ илим издөөгө кызыктырып өз хадисинде мындай деген:

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمِ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ» (رواه مسلم: 2699)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы, салаваты болсун﴿ айтты: «*Алла Тааланын үйлөрүнөн болгон бир үйгө (мечитке) чогулуп, Алланын китебин (Куран) окуп, бири-бирине (маани-маңызын)*

үйрөткөн коомго (жүрөктөрүнө) бейпилчилик түшөт. (Алла Тааланын) ырайымы ороп, периштелер курчап алат жана Алла Таала ал адамдарды Өзүнүн алдындагылардын (периштелердин) алдында эскерет». (Муслим: 2699)

Илим издөөчүнүн көңүл буруусу зарыл болгон бир канча адептер бар. Алардын кээ бирлери төмөнкүлөр:

1. Шарият илимин Алла Тааланын ыраазылыгына жетүү үчүн алуу.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا مِمَّا يُبْتَغَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ لَا يَتَعَلَّمُهُ إِلَّا لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضًا مِنْ الدُّنْيَا لَمْ يَجِدْ عَرْفَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (رواه ابن ماجه: 252)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Кимде-ким, Алланын ыраазылыгы үчүн алына турган (шарият) илимин бул дүйнө максатына жетүү үчүн алса, Кыямат күнү бейиштин жытын да жыттабайт*». (Ибну Маажа: 252)

2. Шариятта арам болуп эсептелген жана Алла Тааланы эскерүүдөн алаксытуучу пайдасыз илимдерди үйрөнүүдөн сактануу (алыс болуу). Мисалы: сыйкыр, төлгө ачуу, арак жасоо, музыка ж.б.у.с.

قال تعالى: ﴿وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ﴾ (البقرة: 102)

Алла Таала айтты: «*Жана алар Сулайман доорундагы шайтандар (жиндер) окуганды ээрчишти. Сулайман каапыр болгон эмес эле, тескерисинче, адамдарга сыйкыр үйрөткөн шайтандар каапыр болушкан*». (Бакара: 102)

قال رسول الله ﷺ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا » (رواه مسلم: 2722)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Оо, Алла! Мен Сенин жардамың менен пайдасыз илимден, коркпогон жүрөктөн, тойбогон нафстан жана кабыл болбогон дубадан сактанам*». (Муслим: 2722)

3. Алла Таалага такыбалык кылып, Ага күнөөкөр болгондон сактануу.

قال تعالى: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ (البقرة: 282)

Алла Таала айтты: «*Алладан корккула! Ошондо Алла Таала силерге (эки дүйнө пайда бере турган нерселерди) үйрөтөт. Алла бардык нерсени Билүүчү*». (Бакара: 282)

4. Мугалимди урматтоо. Илим орун(жыйын)дарында адептүүлүктү жана оор басырыктуулукту сактоо.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «تعلموا العلم وتعلموا السكينة والوقار وتواضوا لمن تتعلمون منه ولا تكونوا جبابرة العلماء» (رواه البخاري في الأدب المفرد: 1789)

Алланын элчиси «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» айтты: «*Илим үйрөнгүлө, олуттуулукту жана оор басырыктуулукту үйрөнгүлө! Үйрөнүп жаткан адам(устатыңар)га жөнөкөй болгула (өзүңөрдү төмөн алгыла)! Текебер аалымдардан болбогула!*» (Бухарий: (Адаб ал-муфрад) 1789)

5. Алган илимин жашырбастан, башкаларга жеткирүү (үйрөтүү).

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «نَضَّرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاهَا فَأَدَّاهَا كَمَا سَمِعَهَا» (رواه أحمد: 16859)

Алланын элчиси «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» айтты: «*Менин сөзүмдү угуп-түшүнүп укканындай (эч нерсе кемитпестен) жеткирген адамды Алла Таала нурдантсын*». (Ахмад: 16859)

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ عَلِمَهُ ثُمَّ كَتَمَهُ أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ» (رواه وأبو داود: 3658 والترمذي: 2649 وابن ماجه: 266)

Алланын элчиси «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» айтты: «*Кимде-ким, билген (шарият) илими жөнүндө суралып, андан кийин аны жашырса, Кыямат күнүндө оттон болгон жүгөн (ооздук) менен жүгөндөлөт*». (Абу Давуд: 3658. Тирмизий: 2649. Ибну Мажа: 266)

6. Илимсиз чечим чыгаруудан сактануу.

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ عَلِمَ شَيْئًا فَلْيَقُلْ بِهِ وَمَنْ لَمْ يَعْلَمْ فَلْيَقُلْ اللَّهُ أَعْلَمُ فَإِنَّ مِنْ الْعِلْمِ أَنْ يَقُولَ لِمَا لَا يَعْلَمُ اللَّهُ أَعْلَمُ» (رواه مسلم: 2798)

Ибн Масъуд (Алла андан ыраазы болсун) айтты: «*Оо, адамдар! Кимдир бирөө бир нерсе билсе, айтсын. Билбесе, Алла Таала билет,-деп айтсын. Анткени, билбегенин Алла Таала билет,-деп айтуунун өзү илимдүүлүктөн (илимдүү адам)*».
(Муслим: 2798)

25. Уруксат суроо адеби

Алла Таала башка бирөөлөрдүн үйүнө уруксатсыз кирүүдөн кайтарган.

قال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ (النور: 27–28)

Алла Таала айтты: «*Оо, ыйман келтирген пенделер! Өз үйүңөрдөн башка үйлөргө уруксат сурамайынча жана үй ээлерине салам бермейинче кирбегиле. Мына ушу силер үчүн жакшыраак. Балким, эскертме-өрнөк алаарсыңар. Эми эгер ал (үйлөрдө) эч кимди таппасаңар, андай учурда силерге уруксат берилмейинче, кирбегиле! Эгер силерге ''кайткыла'' делинсе (кирүүгө уруксат берилбесе), кайтып кеткиле! Ушул силер (напсиңер) үчүн тазараак. Алла Таала кылып жаткан ишиңерди Билүүчү*». (Нур: 27-28)

Уруксат суроонун бир канча адептери бар. Ислам дини мусулмандын ошол адептер менен сыпаттанууга буюрат (үндөйт).

Алардын кээ бирлери төмөнкүлөр:

1. Уруксат сураган учурда эшиктин тушуна турбастан, оң же сол жагына туруу. Анткени, Алланын элчиси (*ага Алланын салават-саламдары болсун*) ушундай кылаар эле.

قال عبد الله بن بسر ﵁: «أن النبي ﷺ إذا أتى بابا يريد أن يستأذن لم يستقبله جاء يمينا وشمالا فإن أذن له وإلا انصرف» (رواه البخاري في الأدب المفرد باب كيف يقوم عند الباب: 1078)

Абдулла бин Буср (*Алла андан ыраазы болсун*) айтты: «*Пайгамбар* АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН *эшиктин (жанына) уруксат суроону каалап келгенде, тушунан келбестен, оң же сол жагынан келген. Уруксат берилсе (кирип), берилбесе кетип калчу*». (Бухарий, Адаб ал-муфрад китеби: 1078)

Анткени уруксат суроо, көздү арамдан сактоо үчүн парз кылынган.

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا جُعِلَ الِاسْتِئْذَانُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ» (رواه البخاري: 6901 ومسلم: 2156 والترمذي: 2709)

Алланын элчиси АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН айтты: «*Уруксат суроо, көз (дү арамдан сактоо) үчүн гана парз кылынган*». (Бухарий: 6901. Муслим: 2156. Тирмизий: 2709)

2. Салам берүү, андан кийин уруксат суроо. Демек, саламдан мурда уруксат суроо туура болбойт.

قَالَ: رِبْعِيٌّ حَدَّثَنَا رَجُلٌ مَنْ بَنِي عَامِرٍ أَنَّهُ اسْتَأْذَنَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ فِي بَيْتٍ فَقَالَ أَلِجُ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِخَادِمِهِ اخْرُجْ إِلَى هَذَا فَعَلِّمْهُ الِاسْتِئْذَانَ فَقُلْ لَهُ قُلْ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَأَدْخُلُ فَسَمِعَهُ الرَّجُلُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَأَدْخُلُ فَأَذِنَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَدَخَلَ» (رواه أبو داود: 5166 والبيهقي : 8/340)

«*Рибъий (Алла андан ыраазы болсун) айтты: Бизге бани Аамир уруусунан (болгон) бир киши пайгамбарга* АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН *кирүүгө уруксат сурагандыгын баяндап (айтты): ал* АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН *үйдө эле. Кирейинби? -десем, Пайгамбар* АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН *кызматчысына мындай деди: "бул кишиге чыккын да, ага уруксат суроону (н адебин) үйрөтүп айткын: Ас-саллааму алайкум, кирейинби? деп айтсын. Ал киши аны угаар замат Ас-саллааму алайкум, кирейинби? деди. Пайгамбар* АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН *кирүүгө уруксат берээри менен кирип келди*». (Абу Давуд: 5166. Байхакий: 8/340)

3. Уруксат сураган адамга «сен кимсиң?» - деп айтылса, (эл арасында белгилүү болгон) өз атын, же кунясын[5] айтуу. Ачык болбогон (белгисиз) сөздөрдү айтпоо. Мисалы: «мен», «биз» ж.б.у.с.

Анткени, пайгамбар ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ «мен» -деп жооп бергенди жаман көргөн.

قَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَدَقَقْتُ الْبَابَ فَقَالَ مَنْ ذَا؟ فَقُلْتُ أَنَا. فَقَالَ أَنَا أَنَا. كَأَنَّهُ كَرِهَهَا» (رواه البخاري: 6250 ومسلم: 2155)

Жабир бин Абдилла (*Алла ал экөөнөн тең ыраазы болсун*) айтты: «*Пайгамбарга ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ келип, эшикти такылдаттым «Бул ким? - деди. "Мен" дедим. Жактырбагандай "мен, мен" деди*. (Бухарий: 6250. Муслим: 2155)

4. Үч жолудан ашык уруксат сурабоо.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الِاسْتِئْذَانُ ثَلَاثٌ، فَإِنْ أُذِنَ لَكَ، وَإِلَّا فَارْجِعْ» (رواه البخاري: 2062 ومسلم: 2154 وأبو داود: 5181)

Алланын элчиси ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ айтты: «*Уруксат суроо үч жолу гана. Уруксат берилсе (киргин) берилбесе, кайтып кет*».
(Бухарий: 2062. Муслим: 2154. Абу Давуд: 5181)

5. Уруксат сураган учурда, «кайтып кет!» - деп айтылса, ачууланбастан кайтып кетүү. Анткени, ал ошону менен Алла Тааланын буйругун аткарган болот.

قال تعالى: ﴿وَإِنْ قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ (النور: 28)

Алла Таала айтты: «*Эгер силерге «кайткыла» делинсе (кирүүгө уруксат берилбесе), кайтып кеткиле! Ушул силер (нафсиңер) үчүн тазараак. Алла Таала кылып жаткан ишиңерди Билүүчү*». (Нур: 28)

Ошондой эле уруксат суроо үй ичиндеги кызматчыларга жана балакатка (эрезеге) жетпеген балдарга да милдет (парз) болуп эсептелгендиктен, өз ата-энелеринин жана кожоюндарынын

---

[5] Аб, умму ж.б.у.с. менен башталган адамдын лакап аты. Мис: Абул Касим, Умму Айман.

бөлмөлөрүнө төмөнкү үч убакытта уруксат менен гана киришет:

- Багымдат (эртең мененки) намазынан мурда;
- Түшкү эс алуу учурунда;
- Куптан намазынан кийин.

Бул үч убакыт жалгыз болуу (эс алуу) убактысы болгондуктан, көздөрү арам кылынган нерсеге түшүп калбоо үчүн Алла Таала уруксатсыз кирүүдөн кайтарган.

Мындан башка учурларда, андай коркунуч болбогондуктан, уруксатсыз кирүүлөрү мүмкүн.

قال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ (النور: 58)

Алла Таала айтты: «*Оо, ыйман келтирген пенделер! Кол астыңардагы (кул жана күңүңөр) ошондой эле өзүңөрдүн балакатка жетпеген (балаңар) үч убак (алдыңарга кирүү үчүн) силерден уруксат сурашсын, багымдат намазынан мурун, бешим убактысында (ысыктан) кийимиңерди чечкен чагыңарда жана куптан намазынан кийин. (Бул үч убакыт) силердин абийирдүү жериңер (ачык болушу мүмкүн убактылар). Алар ошол (убакыттардан) кийин (уруксат сурабай киришсе), силерге да, аларга да күнөө жок. (Себеби) алар силерге, бириңер-бириңерге келип-кетип туруучусуңар. Алла аяттарды силерге, мына ушундайча баян кылат. Алла Таала Билүүчү жана Даанышман*». (Нур: 58)

26. Айбанаттар менен болгон адеп

Ислам railинде мээримдүүлүк адам баласына гана чектелбестен, айбанаттарга да жумшак мамиле кылууга

буюрат. Анткени, алар деле Алла Тааланын жараткан макулуктары.

Мына ошондуктан мусулман адам айбанаттар менен төмөнкүдөй адепте болушу керек:

1. Жем-чөпкө муктаж болсо, тамактандыруу. Суусаса, суусун берүү (Өз убагында жем-суусун берүү).

قال رسول الله ﷺ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنْ الْعَطَشِ فَقَالَ الرَّجُلُ لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبَ مِنْ الْعَطَشِ مِثْلُ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ مَاءً ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِفِيهِ حَتَّى رَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنَّ لَنَا فِي هَذِهِ الْبَهَائِمِ لَأَجْرًا فَقَالَ فِي كُلِّ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ». (رواه البخاري: 2466 ومسلم: 2244)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Бир киши жолдо баратып өтө катуу суусап, алдынан чыккан кудукка түштү да (суу) ичти. Кудуктан чыкса, бир ит суусагандыктан тилин чыгарып, нымдуу топуракты жалап жатыптыр. Ал киши бул итке да мага жеткен чаңкоо жетиптир деп, кудукка түштү да, маасысын сууга толтуруп, аны оозу менен тиштеп чыкты да, итке берди. Алла Таала аны мактап (амалын кабыл кылып) күнөөсүн кечирди. (Сахабалар) айтышты: Оо, Алланын элчиси! Бизге ушул жаныбарларда да сооп барбы? Айтты: ар бир тирүү жаныбарга жакшылык кылууда сооп бар*».
(Бухарий: 2466. Муслим: 2244)

2. Азаптын кайсы түрү болсун, аларды азапка салбоо. Мисалы: камап коюу, ачка калтыруу ж.б.у.с.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «دَخَلَتْ امْرَأَةٌ النَّارَ فِي هِرَّةٍ حَبَسَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ فَلَمْ تُطْعِمْهَا وَلَمْ تَسْقِهَا وَلَمْ تُرْسِلْهَا فَتَأْكُلَ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ» (رواه البخاري: 3318 ومسلم: 2242)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Бир аял мышыкты өлгөнчө камап салганы себептүү тозокко кирди. (Себеби,) ал аны тамактандырган да, суу берген да жок. Өз тамагын таап жеш үчүн бошотуп жиберген да жок*». (Бухарий: 3318. Муслим: 2242)

3. Сойгон же өлтүргөн учурда да кыйнабастан, мүмкүн болушунча эс алдыруу (ырахаттандыруу).

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذِّبْحَةَ وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ » (رواه مسلم: 1955 وأبو داود: 2815 والترمذي: 1409)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Албетте, Алла Таала ар бир нерсеге жакшылык кылууга буюрган. Качан өлтүрсөңөр жакшылап өлтүргүлө! Качан сойсоңор, жакшылап сойгула! Силердин бирөөңөр бычагын курчутуп, союла турган жандыгын эс алдырсын!*» (Муслим: 1955. Абу Давуд: 2815. Тирмизий: 1409)

4. Зарыл болгон учурда гана ит багуу. Мисалы: аңчылык үчүн, короо жана эгин талаасын кайтаруу үчүн.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ» (رواه البخاري: 3225 ومسلم: 2106)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Ит же сүрөт бар үйгө периштелер кирбейт*». (Бухарий: 3225. Муслим: 2106. Тирмизий: 2804)

5. Ислам дини кээ бир зыяндуу жаныбарларды өлтүрүүгө уруксат берген. Мис: кабанаак ит, айры куйрук, жылан, чаян, чычкан ж.б.у.с.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَمْسٌ مِنْ الدَّوَابِّ لَا حَرَجَ عَلَى مَنْ قَتَلَهُنَّ الْغُرَابُ وَالْحِدَأَةُ وَالْفَأْرَةُ وَالْعَقْرَبُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ» (رواه البخاري: 1828 ومسلم: 1200)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Беш (түрдүү) айбанды өлтүргөн адамга күнөө жок: (ала) карга, айры куйрук, чычкан, чаян жана кабанаак ит*». (Бухарий: 1828. Муслим: 1200)

الكتاب الثاني: الأخلاق

Экинчи китеп:

Ахлактар

(кулк-мүнөздөр)

الباب الأول

Биринчи бөлүм

نماذج من الأخلاق الحميدة

Мактоого татыктуу сапаттарга кээ бир мисалдар

1. Чынчылдык

Алла Таала чынчыл болууга буюруп мындай деген:

قال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ (التوبة: 119)

Алла Таала айтты: «Оо*, ыйман келтирген пенделер! Алла Тааладан коркуп, чынчыл (адам)дар менен бирге болгула!*»
(Тообо: 119)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا»
(رواه البخاري: 6094 ومسلم: 2607 وأبو داود: 4989)

Алланын элчиси «Алланын саламы салаваты болсун» айтты: «*Ар дайым чынчыл болгула! Анткени, чынчылдык жакшылыкка багыттайт. Жакшылык болсо, бейишке багыттайт. Бир адам ар дайым чындыкты айтып, чындыкты кааласа, Алла Тааланын алдында чынчыл – деп жазылат. Калп айткандан сактангыла (алыс болгула)! Анткени, ал бузукулукка багыттайт. Бузукулук болсо, от(тозок)ко багыттайт. Бир адам ар дайым калп айтып, калпты кааласа, Алла Тааланын алдында калпычы – деп жазылат*». (Бухарий: 6094. Муслим: 2607. Абу Давуд: 4989)

Чынчылдык Ислам growth динине буюрулган мактоого татыктуу сапаттардан болуп саналат. Ал бардык иштерде талап кылынат. Өзгөчө төмөнкүлөрдө:

1. Сөзүндө чынчыл болуу:

Мусулман адам башкалар менен болгон маегинде чынчыл болот. Анткени, ал мусулман коомчулугунун мүчөлөрүнүн арасында бир-бирине болгон ишенимди пайда кылат (арттырат).

2. Мамиледе чынчыл болуу:

а) Алла Таала менен болгон мамиледе чынчыл болуу. Тагыраак айтканда, мусулман адам ар бир ибадатын Алла

Таалага шерик кошуунун бардык түрүнөн тазалап, аны жалгыз Алла Таалага гана арнайт.

б) Адамдар менен болгон мамиледе чынчыл болуу. Мусулман адам башкалар менен болгон мамилелердин баарында чынчыл болуусу зарыл. Өзгөчө, соода иштеринде. Соодагер болсо, сатып жаткан буюмундагы (товар) кемчиликти (айыпты) айтуусу зарыл. Суралып калса, чындыкты айтуу керек. Анткени, чынчылдык соодага береке алып келет. Ал эми, калп айтуу болсо, берекесин кетирет.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا وَإِنْ كَذَبَا وَكَتَمَا مُحِقَتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا» (رواه البخاري: 2079 ومسلم : 1532 وأبو داود: 2459)

Алланын элчиси «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» айтты: «*Сатуучу жана сатып алуучу бири-биринен ажырап кеткенче ыктыярдуу. Эгерде, (буюмдагы жана акчадагы) айып-кемчиликти ачык баяндап чындыкты айтышса, соодаларына береке берилет. А эгерде жалган айтып жашырышса, соодаларынын берекеси кетет (өчүрүлөт)*». (Бухарий: 2079. Муслим: 1532. Абу Давуд: 2459)

2. Аманат

Ислам470 дининде аманатка кыянат кылбоонун орду чоң. Аны менен ар бир мусулмандын коодонуусу милдет болгон, мактоого татыктуу сапаттардан болуп саналат. Алла Таала Өзүнүн ыймандуу пенделерин сыпаттап мындай деген:

قال تعالى: (وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ) (المؤمنون: 8)

Алла Таала айтты: «Алар өздөрүнүн аманаттарын сактап, убадаларын аткарышат». (Муъминун: 8)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَدِّ الْأَمَانَةَ إِلَى مَنْ ائْتَمَنَكَ وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ» (رواه أبو داود: 3530 والترمذي: 1264)

Алланын элчиси «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» айтты: «*Аманатты өз ээсине кайтарып бер! Сага кыянат кылганга кыянат кылба!*» (Абу Давуд:3530. Тирмизий: 1264)

Кимде-ким аманатка кыянат кылбаса, адамдардын урмат-сыйына ээ болуп, алардын ишенимине кирет. Үй-бүлөө жана жакын туугандарынын арасында кадыр-баркка (абройлуу даражага) ээ болот.

Өз милдетин убагында аткарган мугалим ишенимдүү (аманатка бек) адам. Тапшырмасын аткарып келген окуучу да, ишенимдүү (аманатка бек) окуучу. Ошондой эле, тапшырылган малды же буюмду өзүндөй кылып сактап-кайтарып берген, бирөөнүн сырын жайбаган жана абийирин төкпөгөн адам да ишенимдүү (аманатка бек) адам болуп эсептелет.

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْأَمَانَةِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلَ يُفْضِي إِلَى امْرَأَتِهِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا» (رواه أبو داود: 4860)

Алланын элчиси ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ айтты: «*Кыямат күнүндө Алла Тааланын астында аманатка кыянат кылуунун эң жаманынын бири, ал бири-бирине кошулуп, анан а(аялы)нын сырын жайылткан киши*». (Абу Давуд: 4860)

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا حَدَّثَ الرَّجُلُ بِالْحَدِيثِ ثُمَّ الْتَفَتَ فَهِيَ أَمَانَةٌ» (رواه أو داود: 4858 والترمذي: 1959)

Алланын элчиси ﴿АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴾ айтты: «*Бир киши (жанындагы башка бирөөгө) сөз айтып, анан (оңго жана солго) кайрылса, ал (уккан адамга) аманат болот*». (Абу Давуд: 4858. Тирмизий: 1959)

Тафсир аалымдары Алла Тааланын төмөнкү аятына түшүндүрмө беришкендей эле аманат жогоруда айтылгандарды да жана башкасын да өз ичине камтып алат.

قال تعالى: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ (الأحزاب: 72)

Алла Таала айтты: «*Биз Аманатты (Ислам милдеттерин) асмандарга, жерге жана тоолорго сунуштадык. Алар аны көтөрүүдөн коркуп, баш тартышты. Анан аны инсан өз желкесине алды. Ал – зулумкер, наадан*». (Ахзап: 72)

Алла Тааланын пенделерине жүктөгөн шарият милдеттери аманат. Тил – аманат. Кол – аманат. ж.б.

Ал эми, ага тапшырылган мал-мүлккө жана (айтылган) сырга кыянаттык кылса, анда анын бул дүйнөдөгү үлүшү – ийгиликсиздик жана жек көрүлүү гана. Эгерде ал кызматчы болсо, кызматынан айдалат. Соодагер болсо, соодасы жүрбөй калат. Анткени адамдар ага ишенишпейт.

Аманат үчкө бөлүнөт:

1 – Пенденин Жаратуучусу менен болгон аманаты. Ал Алла Таалага эч нерсени шерик кошпостон, жалгыз Анын Өзүнө гана сыйынуусу.

2 – Пенденин өзү менен болгон аманаты. Ал – напсисин тазалоосу.

3 - Пенденин башкалар менен болгон аманаты. Ал – алардын укугун коргоп, аманатын сактоосу.

3. Сабырдуулук

Сабырдуулук бул Алла Тааланын ыраазылыгы үчүн кыйынчылыктарды көтөрө билүү. Куран жана Сүннөттүн өкүмдөрүнө бекем болуу. Алла Тааланын белгилеген тагдырына ыраазы болуу.

Алла Таала пенделеринин сабырдуулук менен куралдануусун буюруп, анын зарылдыгын, (маанилүүлүгүн) таасирин жана акыбетин баяндап мындай деген:

قال تعالى: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) (آل عمران: 200)

Алла Таала айтты: «*Оо, ыйман келтирген пенделер! Сабырдуу болгула, ар дайым сабырдуу болгула (бекем тургула) жана (чек араларды коргоп, дайым) даяр тургула! Жана Алла Тааладан корккула! (Ошондо) жеңишке жетсеңер ажеп эмес!*»

(Али Имраан: 200)

قال تعالى: (إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ) (الزمر: 10)

Алла Таала айтты: «*Чындыгында, сабыр кылуучуларга (ыймандууларга) соор-сыйлыктары эсепсиз (өлчөөсүз) берилет*». (Зумар: 10)

Сабырдуулуктун түрлөрү:

1. Алла Тааланын ибадатындагы сабырдуулук.

قال تعالى: (رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ) (مريم: 65)

Алла Таала айтты: «*(Ал) асмандар менен жердин жана алардын арасындагылардын Раббысы! Андыктан Анын Өзүнө гана ибадат кыл жана Ага ибадат кылууда сабырдуу бол!*» (Марям: 65)

2. Алла Тааланын тыюу салган нерселериндеги сабырдуулук. Ал Алла Таала кайтарган бардык нерселерден тыйылуу менен болот (ишке ашат).

قال تعالى: (إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ) (يوسف: 90)

Алла Таала айтты: «*Чынында кимде-ким Алла Тааладан коркуп, сабыр кылса, Алла Таала жакшылык кылуучулардын сыйлыгын текке кетирбейт*». (Юсуф: 90)

3. Алла Таала жазган кайгылуу тагдырына сабырдуулук кылуу.

قال تعالى: (يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ) (لقمان: 17)

Алла Таала айтты: «(*Лукман өз уулуна насаат кылып айтты*:) *Оо, уулум! (ар дайым) Намаз оку! Жакшылыкка чакыр, жамандыктан кайтар жана өзүңө жеткен кыйынчылыктарга сабыр кыл! Анткени, ал (сабырдуулук) аткарылуусу милдет болгон иштерден*». (Лукман: 17)

قال تعالى: (وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ) (البقرة: 155-157)

Алла Таала айтты: «*Албетте, Биз силерди коркуу, ачкачылык, мал-мүлктү, жан-денени жана мөмө-жемиштерди азайтуу сыяктуу нерселер менен сынайбыз. (Оо, Мухаммад!) Бир кезде кайгы келгенде: "Албетте, биз Алла Тааланын мүлкү болобуз жана албетте, биз Ага гана кайтуучуларбыз" дей турган сабыр кылуучуларга сүйүнчү кабар бер. Дал ошолорго Раббылары тарабынан кечирим жана ырайым бар. Жана ошолор гана туура жолго түшкөндөр*». (Бакара: 155-157)

4. Кичипейилдүүлүк

Кичи пейилдүүлүк бул – жөнөкөй болуу, жакшы мүнөз менен жупуну мамиледе болуу, өзүн төмөн алып кекирейип бой көтөрбөө. Пайгамбардын ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ өмүр-баяны ага сонун (тирүү) үлгү боло алат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ وَلَا يَبْغِيَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ» (رواه مسلم: 2865)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Бирөө, бирөөгө кекирейип бой көтөрбөөсү жана зулумдук кылбоосу үчүн Алла Таала мага кичи пейил болууңарга аян-кабар (вахи) түшүрдү*». (Муслим: 2865)

Алла Тааланын пайгамбарыбызды ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ бардык адамдардан өзгөчөлөп койгон пайгамбарлык улуу даражасы да ойноп жаткан жаш балдардын жанынан өтүп калса, салам берип, алар менен сүйлөшүп калуудан тоспойт эле. Күндөрдүн биринде Анас *(Алла Таала андан ыраазы болсун)* ойноп жүргөн жаш балдардын жанынан өтүп баратып, аларга салам берди да

(жанындагыларга) мындай деди: «*Пайгамбар* (Алланын саламы салаваты болсун) *ушундай кылаар эле*».

قَالَ أَنَسٌ ﵁: «خَدَمْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَشْرَ سِنِينَ فَمَا قَالَ لِي أُفٍّ وَلَا لِمَ صَنَعْتَ؟ وَلَا أَلَّا صَنَعْتَ؟» (رواه البخاري: 6038)

Анас *(Алла Таала андан ыраазы болсун)* айтты: «*Мен пайгамбарга* (Алланын саламы салаваты болсун) *он жыл кызмат кылдым, ал мага (бир да жолу): "Уф"! – жана "Сен эмне үчүн мындай кылдың"? же: "Сен эмне үчүн мындай кылбадың"? - деген эмес*». (Бухарий: 6038)

Мусулман адам башкалардан айырмаланып жөнөкөй, сылык жана кичи пейил болуусу зарыл. Пайгамбар (Алланын саламы салаваты болсун) сахабалардын жүрөктөрүнө жумшак мүнөз жана ак көңүлдүүлүктүн үстүнө курулган кичи пейилдүүлүктү орнотуп айтаар эле:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْ دُعِيتُ إِلَى كُرَاعٍ لَأَجَبْتُ وَلَوْ أُهْدِيَ إِلَيَّ كُرَاعٌ لَقَبِلْتُ » (رواه البخاري: 5178)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Эгерде шыйрак(тан жасалган тамак)ка чакырылсам барат элем. Шыйрак белекке берилсе да алат элем*». (Бухарий: 5178. Ахмад: 2/242)

Момун пенде күчтүүлүк жана кудуреттүүлүк Алла Таалага гана таандык экендигин билип, Анын пенделери менен жумшак жупуну мамиледе болот. Кемсинтүү, орой мамиледе болуу жана кекирейип бой-көтөрүүдөн алыс болот. Анткени Пайгамбар (Алланын саламы салаваты болсун) ал нерседен кайтарып, мындай деген:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنْ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ» (رواه مسلم: 2564 وابن ماجه: 3933)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Адамдын мусулман бир тууганын кемсинтүүсү ага жетээрлик жамандык (күнөө) болуп эсептелет*». (Муслим: 2564. Ибну Мажа: 3933)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ» (رواه مسلم: 2588 والترمذي: 2029)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Кимде-ким, Алла Таала үчүн өзүн төмөн алса, Алла Таала аны(н даражасын) көтөрөт*». (Муслим: 2588. Тирмизий: 2029)

Кээ бир адамдар байдын байлыгы же мансаптуунун бийлиги үчүн өзүн төмөн алып, бөйпөңдөөсү – кичи пейилдүүлүк болуп эсептелбейт. Анткени, бизден талап кылынган кичи пейилдүүлүк ал жалгыз Алла Таала үчүн гана болуу керек.

5. Жоомарттык

Берешендик бул - өзүндө болгон нерсени ата-энесине, үй-бүлөсүнө, балдарына, кедей-кембагалдарга жана муктаждарга жумшоо. Берешендик пенденин ыйманында бекем экендигине далил болот.

قال تعالى: (فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى) (الليل: 5-7)

Алла Таала айтты: «*Ким (садака) берсе, жана такыбалык кылса жана жакшылыкты (Исламды) тастыктаса – Биз ага жакшылыкты (Алла Таала ыраазы боло турган амалды) жеңил кылабыз*» (Лайл: 5-7)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَيَقُولُ الْآخَرُ اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا» (رواه البخاري: 1442 ومسلم: 1010)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Ар бир күндүн таңында эки периште түшөт. Алардын бирөөсү: “Оо, Алла! (Сенин жолунда) малын сарптагандын ордуна мал (береке) бер”* - *деп дуба кылса, экинчиси: “Оо, Алла! Сараңдын малын жок кыл!” – деп дуба кылат*». (Бухарий:1442. Муслим: 1010)

Садаканын эң жакшысы (сооптуусу) жакын туугандарга берилгени. Алардын ичинен ата-эне (кедей болсо) жана балакатка (эрезеге) жетпеген балдарына берүү милдет болот. Ошондой эле, кошунаны урматтап, конокту сыйлоо берешендик болуп эсептелет.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُحْسِنْ إِلَى جَارِهِ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ» (رواه مسلم: 48)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Кимде-ким, Алла Таалага жана Акырет Күнүнө ыйман келтирсе, анда кошунасына жакшылык кылсын! Кимде-ким, Алла Таалага жана Акырет Күнүнө ыйман келтирсе, анда коногун сыйласын!*». (Муслим: 48)

Берешендик сапаты момундун кайрымдуулук иштерди аткаруусуна түрткү (себеп) болот. Мис: жетим-жесирди кепилдикке алуу, мечит-медресе куруу ж.б.у.с.

قال تعالى: «وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ) (البقرة: 272)

Алла Таала айтты: «*Жакшылыктан (мал-мүлктөн) эмне сарптасаңар, (анын сообу) силерге зулум кылынбаган абалда өзүңөргө толугу менен кайтарылат*». (Бакара: 272)

قال تعالى: (وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا) (الفرقان: 67)

Алла Таала айтты: «Качан алар *(мал-мүлктөрүн) сарптаганда, (ар дайым) орточо болуп, ысырап да сараңдык да кылышпайт*». (Фуркан: 67)

قال تعالى: (إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا) (الإسراء: 27)

Алла Таала айтты: «*Акыйкатта, ысырапкорлор – шайтандын достору. А, шайтан болсо, Раббысына өчөшкөн каапыр!*» (Исра: 27)

6. Мээримдүүлүк

Мээримдүүлүк – Ислам дининин негизги принциптеринен болуп эсептелет. Коомчулуктагы алсыз, бей-бечара, кароосуз калган кишилерге боор ооруу менен аларды көзөмөлгө алуу, колунда бар нерсени тең бөлүшүү, шериктеш болуу карызын төлөөгө кудурети жетпеген адамдын карызын кечип жиберүү жана муктаждарга жардам берүү, карыларды урматтоо, адашкандарды туура жолго багыттоо ж.б.у.с. сапаттар инсандын мээримдүү экендигине далил болот.

Жетим-жесирлерге жана колунда жок кедейлерге мээримдүүлүк кылуу – алардын муктаждыктарын аткаруу менен болот. Анын сообу Алла Тааланын жолунда согушкандын сообу менен барабар.

قَالَ رَسُولُ اللَّه ﷺ: «السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ الْقَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ» (رواه البخاري: 5353 ومسلم: 2982)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Жесирдин жана кедейдин муктаждыгын аткарган адам Алла Таала жолунда согушкандай (соопко ээ болот) же түндү ибадат менен өткөрүп күндүз орозо кармап жүргөн адамдай (соопко ээ болот)*». (Бухарий: 5353. Муслим: 2982)

Мээримдүүлүк алсыз жана кичинекейлерди сыйлоо ал эми, улууларды болсо, урматтоо менен болот.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا فَلَيْسَ مِنَّا» (رواه أبو داود: 4943)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Кимде-ким кичинекейлерибизге мээримин төкпөсө, улууларыбыздын укугун билбесе (урматтабаса), бизден эмес».* (Абу Давуд: 4943)

Мээримдүү пенделер Алла Тааланын ырайым кылуусун үмүт кылышат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَاءَ» (رواه مسلم: 923)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Алла Таала Мээримдүү пенделерине гана ырайым кылат*». (Муслим: 923)

7. Адилеттүүлүк

Ислам дини дос болсун, душман болсун, жакын тууган же бөтөн адам болсун, баарына адилеттүү болууга буюрат.

قال تعالى: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى﴾ (النحل: 90)

Алла Таала айтты: «*Албетте, Алла Таала адилеттүүлүккө, жакшылыкка жана тууган-уруктарга кайрымдуулук кылууга буюрат*». (Нахл: 90)

Алла Таала бардык иштерде адилеттүү болууга буюрган.

Өзгөчө төмөнкүлөрдө:

1. Өкүм чыгаруудагы адилеттүүлүк.

قال تعالى: (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ) (النساء: 58)

Алла Таала айтты: «*Албетте, Алла Таала силерди аманаттарды өз ээлерине тапшырууга жана адамдар арасында өкүм калганыңарда адилет өкүм кылууга буюрат*». (Ниса: 58)

قال تعالى: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا) (النساء: 135)

Алла Таала айтты: «*Оо, ыйман келтирген пенделер! Адилеттүүлүктү бекем кармоочу жана өзүңөрдүн, ата-энеңердин, тууган-уругуңардын зыянына болсо да (жана) ал бай же кембагал болсо да, Алла Таала үчүн туура күбөлүккө өтүүчү болгула*». (Ниса: 135)

2. Таразадагы адилеттүүлүк. Мусулман адам сатып алганда толугу менен алып, сатканда башкалардын акысын кемитип, таразадан алдабайт.

قال تعالى: (وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ) (المطففين: 1-3)

Алла Таала айтты: «*Таразадан алдагандарга азап болсун! Алар адамдардан (бир нерсени) өлчөтүп (же тарттырып) алган кезде толтуруп алышат. Башкаларга өлчөп же тартып бергенде кемитип беришет*». (Мутаффифиин: 1-3)

3. Аялдардын ортосундагы адилеттүүлүк.

Мусулман адам көп аялдуу болсо, алардын ортосунда каржылоо, багуу жана түнөө ж.б.у.с. нерселерде адилеттүү болот. Адилеттүү боло албай калуудан корксо, анда бир эле аял менен чектелсин.

قال تعالى: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً﴾ (النساء: 3)

Алла Таала айтты: «*Эми эгер (алардын арасында) адилеттүүлүк кыла албастыктан корксоңор, анда бир эле аялга (үйлөнгүлө)*». (Ниса: 3)

4. Балдардын ортосундагы адилеттүүлүк.

Мусулман адам балдарынын ортосунда адилеттүү болот. Жадагалса өбүү, сылоо, эркелетүү, белек берүү ж.б.у.с. нерселердин баарында адилеттүү болот. Анткени, бирөөсүн башкаларынан артык көрүү алардын бирин-бири жаман көрүүсүнө жана ортолорунда душмандык пайда болуусуна себеп болот.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ» (رواه البخاري: 2587 ومسلم: 1623)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Алладан корккула! Балдарыңардын ортосунда адилеттүү болгула*».
(Бухарий: 2587. Муслим: 1623)

5. Бардык адамдар менен болгон адилеттүүлүк.

Мусулман адам бардык адамдар менен адилеттүү болууга буюрулган. Алар мусулман болсун же каапыр болсун айырмасы жок.

قال تعالى: ﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ (المائدة: 8)

Алла Таала айтты: «*Бир коомду жаман көрүүңөр, аларга адилетсиздик кылууга силерди мажбурлап койбосун! Адилеттик кылгыла! Ошол такыбалыкка жакынырак. Алла Тааладан корккула! Албетте, Алла Таала силердин (кылып жаткан) ишиңерден Кабардар*». (Маида: 8)

Алла Таала адамдардын акысын кемитип калуудан кайтарып мындай деген:

قال تعالى: (وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ) (الشعراء: 183)

Алла Таала айтты: «*Адамдардын нерселерин (акыларын) кемитпегиле! Жана жер бетинде бузукулук кылбагыла!*»

(Шуара: 183)

Жер бетине адилеттүүлүктүн орноосуна тескери таасирин тийгизген паракорлук, бурмалоо жана кошоматчылык сыяктуу нерселерди Ислам дини арам кылган.

الباب الثاني

Экинчи бөлүм

نماذج من الأخلاق القبيحة

Жамандалган сапаттарга кээ бир мисалдар

1. Калп айтуу

Калп айтуу чоң күнөөлөрдөн болуп саналат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا» (رواه البخاري: 6094 ومسلم: 2607)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «*Калп айткандан сактангыла (алыс болгула)! Анткени, ал бузукулукка багыттайт. Бузукулук болсо, от(тозок)ко багыттайт. Бир адам ар дайым калп айтып, калпты кааласа, Алла Тааланын алдында калпычы – деп жазылат*». (Бухарий: 6094. Муслим: 2607)

Калп айтуу шариятта тыюу салынган арам иштерден.

Өзгөчө төмөнкүлөрдө:

1. Алла Таалага калп айтуу.

Ал Алла Тааланын адал кылган нерсесин арам деп, арам кылган нерсесин адал – деп айтуу.

قال تعالى: ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ﴾ (النحل: 116)

Алла Таала айтты: «*Алла Таалага жалган жалаа жабуу үчүн тилиңерге келген жалганды сүйлөп: "Бул – адал, бул - арам" дей бербегиле. Алла Таалага жалаа жапкандар (Тозоктон) эч кутулбайт*». (Нахл: 116)

2. Алланын элчисине калп айтуу.

Ал жалгандан бир хадис ойлоп чыгарып, аны Алланын элчисине (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) жабыштыруу.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنْ النَّارِ» (رواه البخاري: 107)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «*Кимде-ким, мага атайлап калп айтса (мен айтпаган сөздү айтты десе), тозоктон ордун даярдай берсин*». (Бухарий: 107)

3. Мамиледеги калп айтуу.

Өзгөчө соода-сатык иштеринде. Ал – жалгандан мунун өз баасы ушунча же эң эле сапаттуусу ушул деп айтуу. Ошондой эле, буюмдун (товардын) жаман жагын жашырып, жакшы жагын көрсөтүү.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا» (مسلم: 101)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: «*Ким бизди алдаса, бизден эмес*». (Муслим: 101)

4. Сөзүндө калп айтуу.

Ал мунафыктардын[6] сапаттарынан.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ» (رواه البخاري: 34)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: «*Кимде төрт (сапат) болсо, анда ал таза мунафык (эки жүздүү) болот. Кимде алардын бирөөсү болсо, андан арылганча ал адамда мунафыктыктын бир сапаты болот. (Алар): аманат берилсе, кыянат кылат, сүйлөгөндө калп айтат, убада берсе, аткарбайт, талашып калса, бузукулук кылат*». (Бухарий: 34)

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ أَفْرَى الْفِرَى أَنْ يُرِيَ عَيْنَيْهِ مَا لَمْ تَرَ» (رواه البخاري: 7043)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: «*Жалгандын эң жаманы (күнөөсү оору) көрбөгөндү көрдүм деп айтуу*». (Бухарий: 7043)

5. Түштөгү калп.

Ал түшүндө көрбөгөн нерселерди көрдүм деп айтуу.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَحَلَّمَ بِحُلْمٍ لَمْ يَرَهُ كُلِّفَ أَنْ يَعْقِدَ بَيْنَ شَعِيرَتَيْنِ وَلَنْ يَفْعَلَ» (رواه البخاري: 7042)

Алланын элчиси ﴾Алланын саламы салаваты болсун﴿ айтты: «*Кимде-ким түшүндө көрбөгөн нерселерди көрдүм деп айтса, (Кыямат күнү) эки арпа данын бириктирип байлаганча азапталат (жүктөлөт) Бириктирип байлай албайт*». (Бухарий: 7042)

---

[6] мунафык: эки жүздүү

6. Тамашалап жана элдерди күлдүрүү үчүн калп айтуу.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَيْلٌ لِلَّذِي يُحَدِّثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ» (رواه أبو داود: 4990)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «*Элдерди күлдүрүү үчүн жалган сүйлөгөн адамга азап болсун! Азап болсун! Азап болсун!*» (Абу Давуд: 4990)

2. Кыянат кылуу

Алла Таала бизди кыянат кылуудан кайтарып мындай деген:

قال تعالى: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ) (الأنفال: 27)

Алла Таала айтты: «*Оо, ыйман келтирген пенделер! Алла Таалага, пайгамбарга жана силерге (ишенип) тапшырылган аманаттарга билип туруп кыянат кылбагыла!*» (Анфал: 27)

Кыянат кылуу мунафыктардын (эки жүздүүлөрдүн) сапаттарынан.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ» (رواه البخاري: 33)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «*Мунафыктын белгиси үчөө: сүйлөгөндө калп айтат, убада берсе, аткарбайт, аманат тапшырылса, кыянат кылат*». (Бухарий: 33)

Ислам growth динде аманатка кыянат кылуу арам.

Коомчулукта кеңири тараган кыянаттыктын кээ бир түрлөрү төмөнкүлөр:

1. Жеке адамдардын мал-мүлкүнө кыянат кылуу. Өзгөчө жетимдердин.

قال تعالى: (إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا) (النساء: 10)

Алла Таала айтты: «*Албетте, жетимдердин мал-мүлкүн зулумдук менен (акысыз) жей турган адамдар (Кыямат күнү) өз курсактарына отту толтурушат жана алар Тозокко киришет*». (Ниса: 10)

2. Шериктештиктеги кыянаттык.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَإِذَا خَانَهُ خَرَجْتُ مِنْ بَيْنِهِمَا» (رواه الحاكم: 2322 وصححه)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «*Эки шерик бири экинчисине кыянаттык кылбаганча, Мен алардын Үчүнчүсүмүн. Качан алардын бирөөсү экинчисине кыянат кылса, Мен алардын арасынан чыгып кетем*». (Хаким: 2322)

3. Кеңеш берүү, фатва берүү жана насаат кылуудагы кыянаттык.

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أُفْتِيَ بِغَيْرِ عِلْمٍ كَانَ إِثْمُهُ عَلَى مَنْ أَفْتَاهُ وَمَنْ أَشَارَ عَلَى أَخِيهِ بِأَمْرٍ يَعْلَمُ أَنَّ الرُّشْدَ فِي غَيْرِهِ فَقَدْ خَانَهُ» (رواه أبو داود: 3652)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «*Кимге илимсиз фатва берилсе, (ага таянып күнөөгө батса), анын күнөөсү фатва бергенге болот. Кимде-ким, пайда андан башкасында экенин билип туруп, (диндеги) бир тууганына бир ишти жасоого кеңеш берсе, чынында ага кыянат кылды*». (Абу Давуд: 3652)

Ислам growth динине кыянат кылган адамга да кыянат кылууга жол берилбейт (арам).

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَدِّ الْأَمَانَةَ إِلَى مَنْ ائْتَمَنَكَ وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ» (رواه أبو داود: 3534)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «*Аманат бергенге аманатын кайтарып бер! Сага кыянат кылганга кыянат кылба*!». (Абу Давуд: 3534)

3. Текебердик

Текебердик жалгыз Алла Таалага гана тиешелүү сапаттардан. Ага бул сапатында эч ким шериктеш боло албайт. Ошондуктан мусулман пенде жүрөгүн жана напсисин текебердиктен толук тазалоосу зарыл. Анткени, кимдин жүрөгүндө кыпындай эле текебердик болсо, анда ал бейишке кирүүдөн куру калат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ» (رواه مسلم: 91)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Кимдин жүрөгүндө кыпындай текебердик болсо, анда ал бейишке кирбейт. Бир киши айтты: "Албетте, адамдар кийиминин жана кепичинин жакшы болуусун жакшы көрүшөт (каалашат). Айтты (ага Алланын салават-саламдары болсун): "Албетте, Алла Таала сулуу жана сулуулукту жакшы көрөт. Текебердик – акыйкатты кайтаруу жана адамдарды кемсинтүү*».

(Муслим: 91)

Чыныгы мусулман адам бул дүйнөнүн убактылуу сыноо экендигин билгендиктен башкалардан жүзүн буруп, бой көтөрбөйт.

قال تعالى: (تِلْكَ الدَّارُ الْآَخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ)

(القصص: 83)

Алла Таала айтты: «*Биз тиги жактагы Акырет коргонун (Бейиш) жер бетинде бузукулук жана текеберленүүнү каалабаган (момун) адамдар үчүн (насип) кылабыз. (Жакшы) Акыбет такыба кишилер үчүн!*». (Касас: 83)

<u>Мусулмандын сактануусу милдет болгон текебердиктин кээ бир ачык көрүнүштөрү</u>:

1. Текеберленип (бой көтөрүп) кийимин же шымын эки томуктан ылдый түшүрүү.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَنْظُرُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطَرًا» (رواه البخاري: 5788 ومسلم: 2087)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Кыямат күнү Алла Таала шымын (ыштанын) текеберленип сүйрөлтүп жүргөн адамды карабайт*». (Бухарий: 5788. Муслим: 2087)

2. Акыйкатты кайтаруу жана ага текеберленип кайтпоо.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ» (رواه مسلم: 91)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Текебердик– акыйкатты кайтаруу жана адамдарды кемсинтүү*».
(Муслим: 91)

3. Адамдарды шылдыңдап, кемсинтүү жана аларга бой көтөрүү.

قال تعالى: (وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ) (لقمان: 18)

Алла Таала айтты: «*Жана (текеберленүү менен) адамдардан жүзүңдү бурбагын!*» (Лукман: 18)

4. Текеберленип басуу жана кекирейип адамдардан жүз буруу.

قال تعالى: (وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ) (لقمان: 18)

Алла Таала айтты: «*Жана жер бетинде текеберленип жүрбөгүн! Себеби, Алла Таала бардык текебер, мактанчаак кишилерди сүйбөйт*». (Лукман: 18)

5. Ата-бабалары менен кекирейип мактануу. Башкалардын ата-тегин кемсинтүү. Мис: Эй, негрдин баласы – деп айткан сыяктуу.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ»
(رواه مسلم: 121)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Адамдарда (кичине) каапырлыктын белгилеринен болгон эки белги бар: Ата-текти кемсинтүү жана өлүккө кошок кошуу (кошуп ырдоо)*».
(Муслим: 121)

4. Сараңдык

Сараңдык бул кедей болуп калуудан коркуп мал-дүйнөсүн сарптабоо. Алла Таала сараңдыктан эскертип мындай деген:

قال تعالى: (وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى) (الليل: 8-10)

Алла Таала айтты: «*Ал эми, ким (байлыгын Алла Таала жолуна сарптоодон) сараңдык кылып (Алла Таала бере турган сооптордон) текеберленсе, жана жакшылыкты (Бейишти)*

жалган десе, анда Биз ага (дүйнөдө жана Акыретте бактысыз боло турган) оор жолду “жеңил” кылабыз».
(Лайл: 8-10)

Сараңдык - ээсин зулумдукка, адам өлтүрүүгө, акысыз адамдардын мал-мүлкүн жегенге, акылардын жоголуп кетүүсүнө, жер бетине бузукулуктун жайылуусуна алып барат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاتَّقُوا الشُّحَّ فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ وَاسْتَحَلُّوا مَحَارِمَهُمْ» (رواه مسلم: 2578)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Зулумдук кылуудан сактангыла! Анткени, ал Кыямат күнү көп караңгылыктарга (кыйынчылыктарга) айланат. Сараңдыктан сактангыла! Анткени, ал силерден мурдакыларды кыйраткан (жок кылган). Аларды кан төгүүгө жана арам нерселерди адал кылууга алып барган*». (Муслим: 2578)

Кыямат күнү мусулман пендеден сурала турган суроолордун бирөөсү мал-мүлкүн кайдан таап, каякка жумшагандыгы жөнүндө болот.

قال تعالى: ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ (آل عمران: 180)

Алла Таала айтты: «*Алла Таала Өз пазилети себептүү берген нерселерин (зекетин) берүүгө сараңдык кылган адамдар, бул (жоругу) өздөрү үчүн жакшы (пайда) деп ойлобосун. Бул алар үчүн жамандык. Сараңдык кылып бербеген нерселери Кыямат күнү алардын мойнуна оролот*». (Али Имран: 180)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَ فَعَلَ وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَعَنْ جِسْمِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ» (رواه الترمذي: 2417)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Кыямат күнү пенде өмүрүн кайда өткөргөндүгү, алган илимине эмне амал кылгандыгы, мал-мүлкүн кайдан таап, каякка сарптагандыгы жана денесин кайда чириткендиги (карыткандыгы) жөнүндө суралмайынча, эки буту ордунан жылбайт*». (Тирмизий: 2417)

Инсандын руханий садакасыз (Алла Тааланы эскерүү сыяктуу) же материалдык садакасыз (нафака, белек берген сыяктуу) өткөргөн ар бир күнү анын зыянына күбө болот. Момун пенде мал-мүлкүн Алла Таала жолунда сарптайт жана башкаларды да ага үндөйт. Ал эми, каапыр болсо, сараңдык кылат жана башкаларды да сараңдыкка буюрат.

قال تعالى: (إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا) (النساء: 36-37)

Алла Таала айтты: «*Алла Таала текебер, мактанчаак адамдарды сүйбөйт. Алар өздөрү да сараңдык кылышат, адамдарды да сараңдыкка буюрушат жана Алла Таала Өз пазилетинен берген неъматтарды (адамдардан) жашырат. Биз мындай каапырларга кор кылуучу азапты даярдап койгонбуз*». (Ниса: 36-37)

Ошондуктан мусулман бир тууганым сени Алла Тааладан алыстатып, шайтанга жакындата турган бул жаман сапаттан алыс бол!

5. Көрө албастык

Көрө албастык бул башкаларга берилген ннеъмат(жакшылык)тын кетүүсүн (жок болуусун) каалоо. Ал мусулман адамга ылайык келбеген жаман сапаттардан болуп саналат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «دَبَّ إِلَيْكُمْ دَاءُ الْأُمَمِ قَبْلَكُمْ الْحَسَدُ وَالْبَغْضَاءُ هِيَ الْحَالِقَةُ لَا أَقُولُ تَحْلِقُ الشَّعَرَ وَلَكِنْ تَحْلِقُ الدِّينَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَفَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِمَا يُثَبِّتُ ذَاكُمْ لَكُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ» (رواه الترمذي: 2510)

Алланын элчиси (Алланын саламы, салаваты болсун) айтты: «*Силерге мурдакы коомдордун оруусу билинбей кирип келди: көрө албастык жана жек көрүү. Ал (жек көрүү) кыруучу. Ал чачты кырат деп айтпаймын. Ал динди кырат (түп-тамырынан жок*

кылат). Менин жаным Анын колунда болгон Затка ант, ыймандуу болмоюнча бейишке кире албайсыңар. Бири-бириңерди жакшы көрмөйүнчө (толук) ыймандуу боло албайсыңар. Силерге аны (жакшы көрүүнү) бекемдей турган нерсенин кабарын берейинби? Араңарда саламды жайылткыла!» (Тирмизий: 2510)

Көрө албас адам башкаларга берилген неъмат (жакшылык)ты көрөөр замат андан кетип, өзүнө өтүп калуусун каалайт. Кээде каалоо менен эле чектелип калбастан, анын артынан ага жетүүгө аракет да кылат.

Алла Таала бизге көрө албас кишилердин көрө албастыктарынын жамандыгынан коргонуу суроону буюрган.

قال تعالى: ﴿وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾ (الفلق: 5)

Алла Таала айтты: «*(Айткын Эй Мухаммед): Көрө албастардын кызгангандагы жамандыгынан (таңдын Эгесинин жардамы менен сактанам)*». (Фалак: 5)

Жөөттөр пайгамбарды (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) жана ал алып келген динди көрө албагандыктары себептүү каапыр болушкан. Аны менен эле чектелип калбастан, момундарды диндеринен кайтаруу үчүн түрдүү айла-амалдарды кылышкан.

قال تعالى: ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ﴾ (البقرة: 109)

Алла Таала айтты: «*Китеп ээлеринин көпчүлүгү, аларга чындык анык билинип калгандан кийин деле, өздөрүндө болгон көрө албастыктан улам, силерди ыймандуу болгонуңардан соң, каапырчылыкка кайтарууну абдан каалашат*». (Бакара: 109)

Көрө албастык момундарды бөлүп-жарат. Бир туугандык түйүндү үзүп, араларында жек көрүүнү пайда кылат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَنَاجَشُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا» (رواه مسلم: 2563)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Бири-бириңерге көрө албастык кылбагыла! (Албай эле) бири-бириңерге (буюмдун) баасын көтөрбөгүлө! Бири-бириңерди жек көрбөгүлө! Бири-бириңерге жүз буруп, артыңарды салбагыла! Кээ бириңер кээ бириңердин соодасынын үстүнө соода кылбасын! Алла Тааланын пенделери бир туугандай (мамиледе) болгула*!» (Муслим: 2563)

Алла Тааланын башкаларга берген жакшылыгындай жакшылыктын өзүндө болуусун каалоо көрө албастык болуп эсептелбейт. Ал Гибта (суктануу) деп аталат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَقُومُ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ يُنْفِقُهُ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ» (رواه مسلم: 815)

Алланын элчиси ﴾АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН﴿ айтты: «*Эки нерседе гана суктанса (гибта кылса) болот: Алла Таала Куран берип (каары) ага күнү-түнү амал кылган адамга жана Алла Таала мал-дүйнө берип, аны күнү-түнү (Алла жолунда) сарптаган адамга*». (Муслим: 815)

Качан пенде Алла Тааланын ага берген жакшылыктары жөнүндө ой жүгүртүп, дүйнөдөгү өзүнөн ылдый (кедейирээк) адамга караса, анда ал анын көрө албастыктан алыс болуп, (Алла Таалага) шүгүр кылуусуна себеп болмок.

6. Кыйбат (гыйбат) кылуу

Кыйбат бул бир адамды ал жок кезде (анын денесине, динине, напсине, кулк-мүнөзүнө, мал-дүйнөсүнө, ата-энесине, баласына, аялына, кызматчысына, кийимине ж.б.у.с. ага тиешеси бар нерселерде) укканда жаман көрө турган нерселер менен эскерүү.

قال تعالى: ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ﴾ (الحجرات: 12)

Алла Таала айтты: «*(Мусулмандардын айыптарынын артынан) тыңчылык кылбагыла жана бири-бириңерди кыйбат кылбагыла! Силердин бириңер өзүнүн өлгөн бир тууганынын этин жегенди жактырабы?! Жактырбайсыңар го! Алла Тааладан корккула! Алла Таала тообаларды Кабыл кылуучу, Боорукер!*» (Хужурат: 12)

Мусулман адам диндеги бир тууганын ал жок кезде андагы болгон айып-кемчиликтер менен да эскербейт. Себеби көптөгөн адамдар биз анын айыптарын гана айтып жатабыз. Анда жок нерсени айткан жокпуз да,-деп актанышат. Өздөрүнүн бул кылган кылыктарын кыйбат эмес деп ойлошот. Акыйкатта ал кыйбаттын дал өзү. Ал эми, анда жок нерселерди айтса, анда ал – жалаа болуп калат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قَالَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ»

(رواه مسلم: 2589 وأبو داود: 4864)

Алланын элчиси (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) айтты: «*Кыйбат эмне экенин билесиңерби? Айтышты: Алла жана Анын элчиси билет. Айтты: “(Диндеги) бир тууганыңды (ал жок кезде, укканда) жаман көргөн нерселер менен эскерүүң”. Айтты: Айтчы, менин айткандарым (диндеги) бир тууганымда болсочу? Айтты: “Сенин айткандарың анда (ал адамда) болсо, чынында аны кыйбат кылган болосуң, жок болсо, ага жалаа жапкан болосуң*”». (Муслим: 2589. Абу Давуд: 4864)

Ислам аалымдары төмөнкү учурларда шаръий себептердин негизинде кыйбат кылуунун дурус экендигин айтышат:

1. Эгерде бир адам эл арасында ушундай лакап менен белгилүү болсо. Мисалы: Аъамаш, Аъараж, Асамм, Аъама, ж.б.у.с. Бирок, кемсинтүү максатында айтуу арам.

2. Фатва сураган учурда. Мисалы: Атам же акем мага зулумдук кылды. Анын ушундай кылууга укугу барбы, андан кантип кутулсам болот? ж.б.у.с.

3. Жамандыктан эскерткен учурда.

4. Күнөө иштерди эл көзүнчө ачык эле жасап жүргөн адамды. Мисалы: Күнөө жасап жүргөн баланын атасына кайрылып, балаң ушундай-ушундай күнөө иштерге барып жүрөт. Аны тыйып кой! - деп айтуу.

5. Шариятта тыюу салынган нерсени токтотуу үчүн жардам сураган учурда.

6. Зулумга кабылган учурда.

Зулумдукка кабылган адам падышага, казыга же андан башка бийлик ээлерине кайрылып, мага баланча зулумдук кылды,- деп айтуу.

7. Кеңеш сураган учурда.

عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ رضي الله عنها قالت :أَتَيْتُ النبيَّ ﷺ فَقُلْتُ إِنَّ أَبَا جَهْمٍ ومُعَاوِيَةَ خَطَبَانِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَّا أَبُو جَهْمٍ فَلَا يَضَعُ عَصَاهُ عَنْ عَاتِقِهِ وَأَمَّا مُعَاوِيَةُ فَصُعْلُوكٌ لَا مَالَ لَهُ» (متفق عليه)

Фатима бинт Кайс (*Алла Таала андан ыраазы болсун*) айтты: *пайгамбарга* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) *келип, айттым: Абу Жахм жана Муавия куда түшүп келишти (эмне дейсиз)? Алланын элчиси* (АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН) *айтты: «Абу Жахм, ал таягын жонунан түшүрбөйт. Ал эми, Муавия болсо, анын мал-мүлкү жок кедей»*. *(Бухарий, Муслим)*

7. Ушак (сөз ташуу)

Ушак - бул адамдардын арасын бузуу үчүн сөз ташуу (биринин сөзүн экинчисине жеткирүү). Ал Алла Тааланын газабына (каарына) жана азабына себеп боло турган чоң күнөөлөрдөн болуп саналат.

قال تعالى: ﴿هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ﴾ (القلم: 11)

Алла Таала айтты: «*(адамдардын арасын бузуу үчүн) ушак таратып жүрүүчү шылдыңчыларга (моюн сунба)!*»
(Калам: 11)

قال تعالى: ﴿مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ (ق: 18)

Алла Таала айтты: «*Кандай гана сөз сүйлөбөсүн, анын алдында күзөтчү-даяр ((эки периште) турат*». (Каф: 18)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أُنَبِّئُكُمْ مَا الْعِضَةُ هِيَ النَّمِيمَةُ الْقَالَةُ بَيْنَ النَّاسِ» (رواه مسلم: 2606)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Силерге үммөттү эмне бөлүп-жараарын айтайынбы? Ал адамдардын арасын бузуу үчүн биринин сөзүн экинчисине жеткирүү*».
(Муслим: 2606)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ» (رواه البخاري: 6056 ومسلم: 105)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Ушакчы бейишке кирбейт*». (Бухарий: 6056. Муслим: 105)

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَرَّ بِقَبْرَيْنِ فَقَالَ: «إِنَّهُمَا يُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، بَلَى إِنَّهُ كَبِيرٌ، أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنْ بَوْلِهِ»
(رواه البخاري: 216 ومسلم: 292)

Ибну Аббастан (*Алла Таала ал экөөнөн ыраазы болсун*) Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) эки кабырдын (мүрзө) жанынан өтүп баратып, айтты: «*Бул экөө азапталып жатат. Андан арылуу оор болбогон күнөө себептүү азапталып жатышат. Ооба, Ал (экөө тең) чоң күнөө. Алардын бирөөсү: тынбай чагымчылык кылып жүргөн. Ал эми, экинчиси болсо, сийдигинен тазаланбайт эле*». (Бухарий: 216. Муслим: 292)

Ислам жек көрүү, бири-бири менен чатакташуу жана кек сактоо ж.б.у.с. жаман сапаттардан алыс болуп, ынтымактуулукка, достукка жана өз ара жардамдашууга чакырган дин. Ошондуктан мусулман адам укканына эле ишенип, күмөндү ээрчибестен, жакшылап анын чын-төгүнүн териштирүүсү зарыл.

قال تعالى: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ) (الحجرات: 6)

Алла Таала айтты: «*Оо, ыйман келтирген пенделер! Эгер силерге бир күнөөлүү адам (кандайдыр) кабар алып келсе, Силер (акыйкатты) билбей туруп айрым бир коомго кайгы жеткирип коюп, анан кылган ишиңерге өкүнүп калбашыңар үчүн (ал алып келген кабарды) жакшылап (чын-төгүнүн) териштиргиле!*» (Хужурат: 6)

Бул улуу бир жол-жобо. Мусулмандар ушуга эле амал кылышканда, анда алар ушак-айыңдан алыс болуп, ынтымактуу жашашмак.

8. Зулумдук кылуу

Зулумдук - бул бир нерсени өз ордунан башка жерге коюу. Ал жамандалган сапаттардан болгондуктан, Алла Таала Өзүн зулумдуктан аруулап, мындай деген:

قال تعالى: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ) (يونس: 44)

Алла Таала айтты: «*Акыйкатта, Алла Таала адамдарга эч кандай зулумдук кылбайт. Бирок, адамдар өздөрүнө-өздөрү зулумдук кылып алышат*». (Юнус: 44)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِيمَا يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ أَنَّهُ قَالَ : «يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا» (رواه مسلم: 2577)

Алланын элчиси «Алланын саламы, салаваты болсун» Раббысынан рияват кылган (Хадис Кудсийде) айтты: Алла Таала айтты: "*Оо, менин пенделерим! Мен Өзүмө зулумдукту арам кылдым. Аны силердин араңарда да арам кылдым. Ошондуктан бири-бириңерге зулумдук кылбагыла*!». (Муслим: 2577)

Жеке адамдын же коомчулуктун башына түшкөн балээ-кырсыктын баары зулумдук себептүү болот. Бул чындыкты Алла Таала Куранда тастыктап мындай деген:

قال تعالى: ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ﴾ (القصص: 59)

Алла Таала айтты: «*Сенин Раббың эч бир шаарлардын (борборуна) Биздин аяттарыбызды окуп берүүчү бир Пайгамбар жибермейинче кыйратпайт. Биз элдери (ошол Пайгамбарга баш ийбей) заалым болгон шаарларды гана кыйратуучубуз*». (Касас: 59)

قال تعالى: ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ﴾ (هود: 117)

Алла Таала айтты: «*Сенин Раббың эч качан элдери түзөтүүчү (жакшылыкка чакырып, жамандыктан кайтаруучу) болгон шаарларды адилетсиздик менен кыйраткан эмес*». (Худ: 117)

Алла Таала бизди зулумдук кылуудан алыс болууга буюрган. Анткени, анын акыбети (натыйжасы) коркунучтуу. Бул дүйнөдө зулумдук кылган адамга зулумдукка кабылгандын (жаман) дубасы жетет. Анткени, анын дубасы менен Алла Тааланын ортосунда эч кандай тосмо жок.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهَا لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ»
(رواه البخاري: 2443 والترمذي: 2014)

Алланын элчиси (Алланын саламы салаваты болсун) айтты: «*Зулумдукка кабылгандын дубасынан сактангын! Анткени, аны(н дубасы) менен Алла Тааланын ортосунда эч кандай тосмо жок*».
(Бухарий: 2443. Тирмизий: 2014)

Зулумдукка кабылган адамдын мусулман болуусу шарт эмес. Алла Таала зулумдукка кабылган каапырдын да дубасын кабыл кылат. Анткени, анын каапырлыгы өзү үчүн. Кыямат күнү ага өзү жооп берет.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اتَّقُوا دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ وَإِنْ كَانَ كَافِرًا فَإِنَّهُ لَيْسَ دُونَهَا حِجَابٌ» (رواه أحمد: 153/3)

Алланын элчиси «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» айтты: «*Эгер каапыр болсо да, зулумдукка кабылгандын дубасынан сактангыла! Анткени, анын алдында эч кандай тосмо жок!*» (Ахмад: 3/153)

Ал эми, акыретте болсо, зулумдук көп караңгылыктарга (кыйынчылыктарга) айланат.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (رواه مسلم: 2578)

Алланын элчиси «АЛЛАНЫН САЛАМЫ САЛАВАТЫ БОЛСУН» айтты: «*Зулумдук кылуудан сактангыла! Анткени, ал Кыямат күнү көп караңгылыктарга (кыйынчылыктарга) айланат*». (Муслим: 2578)

Зулумдук экиге бөлүнөт:

1. Пенденин өзүнө кылган зулумдугу. Анын эң оору (азабы катуусу) Алла Таалага шерик кошуу.

قال تعالى: (وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ) (لقمان: 13)

Алла Таала айтты: «*Бир кезде Улукман уулуна насаат кылып, (мындай) деди: "Оо, уулум (ибадатта) Алла Таалага шерик кошпогун! Акыйкатта, ширк – өтө чоң зулумдук!*"»
(Лукман: 13)

Андан (ширктен) кийин чоң, анан кичине күнөөлөр турат.

قال تعالى: (وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ) (البقرة: 231)

Алла Таала айтты: «*Аялдар(ыңар)га талак берсеңер, күтүү мөөнөтү (иддасы) жеткен учурда жакшылык менен кайра алып калгыла, же алардан жакшылык менен ажырашкыла. Аларга зыян берүү максатында кармап турбагыла. Кимде-ким ошондой кылса, өзүнө-өзү зулумдук кылган болот*».

Түшүндүрмө: Талак берилген аял күтүү мөөнөтү бүтөөрү менен башка эрге тийүүгө акысы бар. Ошондуктан аялдарына талак берген эркектер алардын бул мөөнөтү бүтпөй туруп (бир же эки талактан кийин), кайрадан өз никелерине алуулары мүмкүн. Айрым адамдар аялдары менен бирге

жашоо үчүн кайра никелерине алышса, кээ бир адамдар аларды башка менен турмуш куруусунан тосуу үчүн никелерине алышат да, ошол жол менен аялдарын талак алуу үчүн акы төлөөгө (хулъу) мажбур кылышат. Жогорудагы аят мындай адамдарды өздөрүнө зулум кылуучулар деп атайт.
(Бакара: 231)

2. Пенденин башкаларга кылган зулумдугу. Мисалы: Башкалардын мал-мүлкүн, акысын тартып алуу, денесине зыян жеткирүү, абийирине шек келтирүү ж.б.у.с. шарияттагы тыюу салынган нерселер.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ» (رواه البخاري: 67 ومسلم: 1679)

Алланын элчиси (Алланын саламы, салаваты болсун) айтты: «*Албетте, силердин каныңар (жаныңар) мал-мүлкүңөр жана абийириңер силерге арам*». (Бухарий: 67. Муслим: 1679)

Мусулман адам башкаларга зулумдук кылып, мал-мүлкүн тартып алган болсо, кайтарып бергенге ашыгат. Абийирине шек келтирген болсо, андан кечирим сурап, ыраазы кылышат. Анте албай калса, анын акысына дуба кылат. Алла Таалага тообо кылып, күнөөсүн кечирүүсүн сурайт. Кылган кылыгына өкүнүп, кайра андай нерсеге барбайт.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عِرْضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ، إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ» (رواه البخاري: 2449)

Алланын элчиси (Алланын саламы, салаваты болсун) айтты: «*Кимде-ким, (диндеги) бир тууганынын абийирине (шек келтирип) же башка нерсесине зулум кылган болсо, андан бүгүн (бул дүйнөдө) динар жана дирхам жок болгончо кутулсун! Анын салих (жакшы) амалы болсо, зулумдугунун өлчөмүнчө алынып, (зулумдукка кабылганга берилет). Жакшы амалдары жок болсо, жолдошунун (зулумдукка кабылгандын) күнөөлөрү алынып, ага жүктөлөт*». (Бухарий: 2449)

МАЗМУНУ: